

اہمیت خانوادہ

ووظائف ایشان در احادیث

اہلبیت علیہم السلام

برگرفته شد

از جوامع روایی

احمد رضا انصاری

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ
(۳۰ | روم - ۲۱)

و از نشانه های او این که همسرانی از جنس خودتان برای شما آفرید تا در کنار آنان آرامش یابید، و در میانتان محبت و رحمت قرار داد؛ به یقین در این نشانه هایی است برای گروهی که تفکر می کنند.

زیباترین پیوند بشری، پیوند پاک دو انسان براساس مقررات الهی است که حیات نسل بشر را میسر ساخته و زندگی را تداوم می بخشد. محصول این پیوند مبارک فطری که با تأیید آسمانی همراه گشته، کانون مقدس خانواده است که بقایش برکات بسیار و زوالش آفات و ضایعات فراوان در بر دارد.

تربیت انسانهای بزرگ - که تاریخ را با همت بلند خود شکل داده اند - توسط پدران و مادرانی انجام گرفته که در این کانون نورانی به انجام وظیفه پرداخته اند؛ واحد کوچک خانواده که جامعه بزرگ بشری از آن ساخته شده، تربیت انسانها را از بُعد اخلاقی، روحی و اجتماعی عهده دار است. بدون وجود کانون گرم خانواده، شیرازه جوامع بشری گسسته شده، تعادل حیات انسانی از بین خواهد رفت.

اکنون که با تزلزل ارزشها در مغرب زمین و گسترش موج ویرانگر آن، بنیان ارزشهای اصیل معنوی و اخلاقی در معرض خطر قرار گرفته و پول، قدرت و رفاه، جانشین معنویت، عواطف و انسانیت شده و کانون خانواده را دستخوش طوفان و ویرانی کرده است، بجاست که با هوشیاری کامل، ارزشهای اصیل دین خدا را پاس داریم و با چنگ زدن به ریسمان مستحکم الهی و استفاده از سخنان رهبران حقیقی بشر که قافله سالار سعادت، معنویت و اخلاق هستند، به تحکیم بنیان خانواده و حفظ و تقویت آن پردازیم.

توجه فراوانی که در سیره معصومین علیهم السلام به حفظ و گسترش این پیوند، معطوف شده، بیانگر اهمیّت و ضرورت حیاتی آن است.

کانون خانواده منبع صفا، محبت و امید بوده، مایه تکامل روحی، اخلاقی و اجتماعی انسان است. در سایه ازدواج، رشد و کمال ویژه ای به دست می آید که شاید جایگزین نداشته باشد. قرب الهی، رشد عاطفی، بهبود وضع اقتصادی، بلوغ اجتماعی و دهها نعمت و برکت دیگر، ثمره شیرین ازدواج و تشکیل کانون گرم خانواده است.

دستیابی به این کمالات در صورتی میسر است که ارکان سعادت خانواده بر بنیان استواری پایه گذاری شده و با برنامه صحیحی ادامه یابد.

هر انسانی پس از ازدواج و تشکیل خانواده، نسبت به همسر و فرزندان وظایفی پیدا می‌کند که پایبندی به آن وظایف موجب کاهش زمینه‌های اختلاف و نارضایتی و افزایش صفا و صمیمیت خانوادگی است و سهل انگاری نسبت به آنها، پیامدهای ناگواری را به بار می‌آورد.

جلب محبت همسر و فرزندان از جمله وظایف خانواده است و مراعات آنان باعث تداوم و تحکیم هر چه بیشتر کانون خانواده می‌گردد؛ چنانچه برخورد نیکو و شایسته و سپاسگزاری از زحمات همسر و هدیه دادن به او و نیز خود را به فضایل اخلاقی آراستن مانند صبر، گذشت، تواضع و ... از راههای ایجاد محبت بین زن و شوهر و اعضاء خانواده است و در مقابل، برخورد ناپسند، نادیده گرفتن زحمات و تلاش آنان و بی‌توجهی به خواسته‌های ایشان، کانون زندگی را متزلزل و زندگی مشترک را دستخوش نابسامانیها می‌گرداند. از این رو، معصومین علیهم‌السلام پیروان خود را به نیک خلقی، نیک رفتاری و تواضع و ..... سفارش کرده‌اند و معاشرت شایسته، گشاده دستی، غیرت و حفظ ناموس را در مردان موجب تحکیم روابط سالم خانوادگی دانسته‌اند.

در این جزوه که در پیش روی شماست، با استمداد از ذات پاک لایزال حضرت حق و انوار مطهر حجج الهی حصرات معصومین علیهم‌السلام، سعی شده تا با استفاده از رهنمودهای اخلاقی اولیای گرامی اسلام، در حد گنجایش این مختصر به تبیین گوشه‌ای از این برنامه و آن وظائف از زبان پاک اهل بیت طاهرین علیهم‌السلام پرداخته شود. امید آنکه عزیزان با به کارگیری اخلاق اسلامی و انجام وظائف ذکر شده، نسبت به یکدیگر، به رونق و صفای کانون گرم خانواده‌ها بیفزایند و سعادت خود و خانواده خویش را بیش از پیش تأمین کنند. ان شاء الله انه ولی قدیر

وما توفیقی الا بالله علیه توکلت والیه انیب

کوچکترین سرباز ولی عصرارواح فدا

احمد رضا انصاری

۱- ذکر فضائل و زیبائیهائی از نهاد و الای خانواده

محبوبترین نهاد

عن أبی عبد الله علیه السلام قال قال رسول الله صلی الله علیه و آله تزوجوا و زوجوا ألاً فمن حظ امرئ مسلم إنفاق قیمه أیمه و ما من شیء أحب إلی الله عز و جل من بیت یعمر فی الإسلام بالنکاح و ما من شیء أبغض إلی الله عز و جل من بیت یخرب فی الإسلام بالفرقة یعنی الطلاق ثم قال أبو عبد الله ع إن الله عز و جل إنما وکد فی الطلاق و کرر فیہ القول من بغضه الفرقة . الکافی (ط - الإسلامیة)، ج ۵، ص: ۳۲۸

امام صادق علیه السلام: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: همسر اختیار کنید، و وسایل همسری دیگران را فراهم آورید، و بدانید که از خوشبختی فرد مسلمان، پرداختن هزینه ازدواج زن بی شوهر است. و هیچ چیز را خدای بزرگ - در اسلام - بیش از خانه‌ای دوست ندارد که با ازدواج آبادان شود. و هیچ خانه‌ای بیش از آن مورد بغض خدای بزرگ نیست در اسلام که با جدایی زن و شوهر از یک دیگر - یعنی با طلاق - ویران شود. سپس امام صادق فرمود خدای عز و جل بسبب دشمنی ای که با جدائی و طلاق داشته است درباره زشتی طلاق، تاکید فراوان داشته است و درباره آن سخت بسیار گفته است

آزامش در سایه ازدواج

عن أبی عبد الله علیه السلام قال: خمس خصال من فقد منهن واحدة لم یزل ناقص العیش زائل العقل مشغول القلب فأولها صحه البدن و الثانیة الأمن و الثالثه السعه فی الرزق و الرابعه الأنیس الموافق قلت و ما الأنیس الموافق قال الزوجه الصالحه و الولد الصالح و الخلیط الصالح و الخامسه و هی تجمع هذه الخصال الدعاه بحار الأنوار (ط - بیروت)، ج ۷، ص: ۱۸۶

امام ششم علیه السلام فرمود: پنج خصلتند که هر کس یکی را ندارد همیشه در زندگی کمبود دارد، و خردش و امانده، و دلش در گرو است یکم تندرستی. دوم امنیت، سوم فراوانی روزی، چهارم همدم موافق.

راوی گفت: همدم موافق کدام است؟ فرمود: همسر خوب و فرزند شایسته و هم آمیزش شایسته، و پنجم که جامع این خصال است فراغ خاطر و آسودگی.

همسر شایسته و صالحه، باپاداش ۷۰ شهید، خیر دنیا و آخرت

۱- قال علیه السلام ما استفاد امرؤ فائده بعد الإسلام أفضل من زوجته مسلمة تسره إذا نظر إليها و تطيعه إذا أمرها و تحفظه إذا غاب عنها فی نفسها و ماله

وَجَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ إِنَّ لِي زَوْجَةً إِذَا دَخَلْتُ تَلَقَّتَنِي وَإِذَا خَرَجْتُ شَيَّعَتَنِي وَإِذَا رَأْتَنِي مَهْمُومًا قَالَتْ مَا يَهْمُكَ إِنْ كُنْتَ تَهْتَمُّ لِرِزْقِكَ فَقَدْ تَكْفَلُ بِهِ غَيْرُكَ وَإِنْ كُنْتَ تَهْتَمُّ بِأَمْرِ آخِرَتِكَ فَرَأَدَكَ اللَّهُ هَمًّا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص بَشْرَهَا بِالْجَنَّةِ وَقُلْ لَهَا إِنَّكَ عَامِلَةٌ مِنْ عَمَالِ اللَّهِ وَ لَكَ فِي كُلِّ يَوْمٍ أَجْرٌ سَبْعِينَ شَهِيداً مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ، ص: ٢٠٠

امام صادق علیه السلام فرمود: هیچ مردی بعد از اسلام نفعی بالاتر از همسر مسلمان عایدش نشد که چون به او بنگرد مسرور گردد، و چون به او فرمانی دهد اطاعت نماید، و در نبود شوهر مال او و ناموس خود را حفظ نماید.

ومردی بمحضر پیغمبر صلی الله علیه و آله آمد و گفت: یا رسول الله! همسری دارم که چون بخانه میروم به پیشبازم می آید و وقتی بیرون میروم بدرقه ام می نماید، و اگر مرا غصه دار ببند؛ می گوید: غم مخور، که اگر غم روزی می خوری؛ خداوند آن را بعهدہ گرفته. و اگر برای آخرت غم داری و فکر میکنی خداوند بر فکر و غم تو بیفزاید، پیغمبر (ص)، فرمود: او را بشارت بهشت ده، و به وی بگو که تو یکی از عاملان خداوندی و در هر روز پاداش ۷۰ شهید برای تو خواهد بود.

٢- فاطمة بنت الحسين عن أبيها الحسين بن علي عليه السلام عن أبيه علي بن أبي طالب عليه السلام قال قال رسول الله ﷺ من أعطى أربع خصال في الدنيا فقد أعطى خير الدنيا والآخرة و فاز بحظه منهما ورع يعصمه عن محارم الله و حسن خلق يعيش به في الناس و حلم يدفع به جهل الجاهل و زوجة صالحة تعينه على أمر الدنيا والآخرة . بحار الأنوار (ط - بيروت)، ج ٦٦، ص: ٤٠٤

فاطمه دختر امام حسین علیه السلام از پدرش از امیر المؤمنین علیه السلام روایت می کند که رسول خدا صلی الله علیه و اله فرمود: هر کس چهار خصلت داشته باشد به خیر دنیا و آخرت رسیده و حظ خود را بدست آورده است. ورعی که او را از ارتکاب به حرام باز دارد، حسن خلقی که بوسیله آن در میان مردم زندگی کند حلمی که بوسیله آن نادانها را از خود دور سازد، و زن شایسته ای که در کارهای دنیا و آخرت او را یاری دهد.

ازدواج، باعث و عامل ارتقاء دین و ایمان معنوی

قال رسول الله (صلى الله عليه وآله): من تزوج فقد أحرز نصف دينه، فليثق الله في النصف الباقي. الأمالي (للطوسي)، النص، ص: ٥١

پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: هر که ازدواج کند نصف دین خود را حفظ کرده، در باره نصف دیگر تقوی پیشه کند.

ازدواج، باعث تداوم نسل و افتخار پیامبر

قال صلى الله عليه وآله تناكحوا تناسلوا فإني أباهي بكم الأمم يوم القيامة . جامع أحاديث الشيعة (للبروجردی)، ج ٢٥، ص: ٨٠

پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: ازدواج کنید تا عده شما بسیار شود زیرا من در روز رستاخیز بفرزونی شما بر امتهای دیگر افتخار می کنم.

تلاش مجاهد

عن أبي الحسن الرضا عليه السلام قال: الذي يطلب من فضل الله عز و جل ما يكف به عياله أعظم أجرا من المجاهد في سبيل الله كافي، ج ٥، ص: ٨٨

ابو الحسن الرضا عليه السلام گفت: کسی که در طلب روزی می کوشد و فضل خدا را می جوید تا مخارج اهل و عیال خود را کفایت کند، اجر و پاداش او از مجاهد راه خدا بیشتر است.

خوش اخلاقی و مهربانی با خانواده

قال الرضا عليه السلام قال رسول الله صلى الله عليه وآله أحسن الناس إيمانا أحسنهم خلقا و ألطفهم بأهله و أنا ألطفكم بأهلي . عيون أخبار الرضا عليه السلام، ج ٢، ص: ٣٨

از حضرت رضا علیه السلام روایت شده که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: بهترین مردم از نظر ایمان خوشخوترین و نیک رفتارترین آنان است به خانواده اش، و من از تمام شما نسبت به خانواده ام نیک رفتارتر هستم.

نماز متاهل و نماز مجرد

١- فِي الْخِصَالِ قَالَ عليه السلام قَالَ عليه السلام رَكَعَتَانِ يُصَلِّيهِمَا الْمُتَزَوِّجُ أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِينَ رَكْعَةً يُصَلِّيَهَا غَيْرُ مُتَزَوِّجٍ . وسائل الشيعة، ج ٢٠، ص:

از امام صادق عليه السلام از پدرش علیهما السلام روایت کرده که فرمود: دو رکعت نماز که شخص متاهل بجای آورد برتر است از هفتاد رکعت که شخص عزب (بی همسر) بجای آورد.

٢- قَالَ: عليه السلام قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله رَكَعَتَانِ يُصَلِّيهِمَا مُتَزَوِّجٌ أَفْضَلُ مِنْ رَجُلٍ عَزَبٍ يَقُومُ لَيْلَهُ وَ يَصُومُ نَهَارَهُ . وسائل الشيعة، ج ٢٠، ص: ١٩

نیز امام عليه السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرموده است: بدون تردید دو رکعت نماز که شخص زن دار بجای آورد بالاتر است از عمل مرد بی زنی که شبهايش را به عبادت بپردازد، و روزهايش را روزه بدارد.

۲- حقوق زن بر شوهر

سفارش اکید جبرئیل بر (احترام) زن

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَوْصَانِي جِبْرِيلُ عليه السلام بِالْمَرْأَةِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ لَا يَنْبَغِي طَلَّاقَهَا إِلَّا مِنْ فَاحِشَةٍ
بَيْنَهُمَا كَرَمِ الْأَخْلَاقِ، ص: ۲۱۶

از امام باقر عليه السلام پیغمبر ﷺ فرمود: پیغمبر ﷺ مرا در باره زن چندان سفارش کرد تا جایی که گمان کردم که او را جز بواسطه فاحشه آشکار (زنا و بی عفتی علنی) طلاق نتوان داد.

رابطه نیکو با همسر

قال الصادق عليه السلام رحم الله عبدا أحسن فيما بينه وبين زوجته - فإن الله عز وجل قد ملكه ناصيتها وجعله القيم عليها من
لا يحضره الفقيه، ج ۳، ص: ۴۴۳

حضرت صادق عليه السلام: خدای رحمت کند بنده‌ای را که رابطه میان خود و زنش را نیکو سازد، که خداوند عز و جل سرنوشت زن را بدست او داده و وی را قیم و اختیاردار او نموده.

امانت الهی

قال رسول الله ﷺ أيها الناس إن النساء عندكم عوار - لا يملكن لأنفسهن ضرا و لا نفعا أخذتموهن بأمانة الله و استحلتتم
فروجهن بكلمات الله فلكن عليهن حق و لهن عليكم حق و من حقم عليهن أن لا يوطئن فرشكم و لا يعصينكم في معروف
فإذا فعلن ذلك فلهن رزقهن و كسوتهن بالمعروف و لا تضربوهن بحار الأنوار (ط - بيروت)، ج ۷۴، ص: ۱۱۸

پیامبر اکرم ﷺ فرمودند: ای مردم زنان در پیش شما امانت خداهستند اختیار خود را نه از حیث زیان و نه از نظر سود دارند، شما ایشان را امانت خدا گرفتید، آنان را به سخنان خدا (صیغه عقد) حلال شمردید پس برای شما بر ایشان حقی است و برای ایشان بر شما حقی و از حق شما بر آنها اینست کسی قدم بر فرش شما نگذارد و نافرمانی شما را در نیکی نکند اگر چنین کاری انجام دادند روزی و لباسشان بعهده‌ی آنانست به نیکی آنها را نزنید. (بمردان است نیازهای غذایی و پوشاکی همسرانشان را نامین کنند)

رعایت حقوق همسر و خوش رویی با او

قال النبي ﷺ حق المرأة على زوجها أن يسد جوعتها و أن يستر عورتها و لا يقبح لها وجهها فإذا فعل ذلك فقد أدى و الله حقها . عدة الداعي و نجام الساعي، ص: ٩١

پیغمبر اکرم ﷺ فرمود «حق زن بر شوهرش این است که. گرسنگی اش را برطرف کند، بر او لباس بیوشاند، و با او تروش رویی نکند، وقتی این کارها را انجام داد، به خدا قسم! حقش را ادا نموده است».

حقوقی که که با نرمی و مدارا باید ادا شود

سَأَلَ إِسْحَاقُ بْنُ عَمَّارٍ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ﷺ عَنْ وَ يَكْسُو جُثَّتَهَا وَ إِنْ جَهَلَتْ غَفَرَ لَهَا إِنِ ابْرَاهِيمَ خَلِيلَ الرَّحْمَنِ ﷺ شَكَأَ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ خَلْقَ سَارَةَ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ أَنْ مَثَلُ الْمَرْأَةِ مَثَلُ الضِّلَعِ إِنِ انْكَسَرَ وَ إِنِ تَرَكَتَهُ اسْتَمْتَعَتْ بِهِ قُلْتُ مَنْ قَالَ هَذَا فَعُضِبَ ثُمَّ قَالَ هَذَا وَ اللَّهُ قَوْلُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مكارم الأخلاق، ص: ٢١٦ من لا يحضره الفقيه، ج٣، ص: ٤٤٠

اسحق بن عمار از امام ششم ﷺ پرسید حق زن بشوهر چیست؟ فرمود: شکمش را سیر کند، بدنش را بپوشد، و اگر جهالت کرد از او درگذرد. ابراهیم خلیل ﷺ بخداوند از تند خوئی ساره شکوه کرد، خداوند باو وحی فرمود: زن همانند استخوان دنده است اگر بخواهی راستش کنی می شکند و اگر با او همچنان مدارا نمایی از او بهره ور گردی، گفتم: این سخنان از کیست؟ حضرت خشمگین شد، و فرمود بخدا این سخن پیغمبر ﷺ است.

بهترین افراد، با خانواده

قال رسول الله ﷺ خيركم خيركم لأهله و أنا خيركم لأهلي . وسائل الشيعة، ج٢٠، ص: ١٧١

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: بهترین شما نیکو رفتارترین شما است نسبت به خانواده، و من از حیث رفتار با خانواده ام خود بهترین شما هستم.

محبوبترین شخص نزد خدا کسیکه با عیالش خوش رفتار باشد

قال ﷺ عيال الرجل أسراؤه و أحب العباد إلى الله عز و جل أحسنهم صنعا إلى أسرائه. وسائل الشيعة، ج٢٠، ص: ١٧١

پیامبر اکرم ﷺ فرمودند: زن و فرزند مرد در خانه او مانند اسیرند (زیر دست او هستند)، و بهترین بندگان خداوند عز و جل آن کس باشد که رفتارش با اسیران (زیردستان) خود بهتر باشد.

توسعه در زندگی عیال

قال أبو الحسن عليه السلام إن عيال الرجل أسراؤه فمن أنعم الله عليه بنعمة فليوسع على أسرائه فإن لم يفعل أوشك أن تزول

«النعمة وسائل الشيعة، ج ۲۱، ص: ۵۴۱»

. امام ابو الحسن موسی بن جعفر علیهما السلام فرمود: عیال مرد اسیران اویند، پس هر کس که خدا نعمتی به او عطا فرموده است همی باید تا بر اسیران خود توسعه‌ای بخشد، زیرا اگر چنین نکند، بیم آنست که آن نعمت از دست برود.

پاداشی بزرگ بر نفقه دهنده بر عیال خود

وَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَا مِنْ عَبْدٍ يَكْسِبُ ثُمَّ يُنْفِقُ عَلَى عِيَالِهِ إِلَّا أَعْطَاهُ اللَّهُ بِكُلِّ دِرْهَمٍ يُنْفِقُهُ عَلَى عِيَالِهِ سَبْعُمِائَةَ ضِعْفٍ

مكارم الأخلاق، ص: ۲۱۶

از پیغمبر صلى الله عليه وآله: هیچ بنده‌ای از کسب حلال برای عیالش خرج نمی‌کند مگر آنکه خداوند هر درمی را هفتصد برابر به او عطا نماید.

جلب دل همسر

قال الصادق عليه السلام لا غنى بالزوج عن ثلاثة أشياء فيما بينه وبين زوجته و هي الموافقة ليجتلب بها موافقتها و محبتها و هواها و حسن خلقه معها و استعماله استماله قلبها بالهيئة الحسنة في عينها و توسعته عليها تحف العقول، النص، ص: ۳۲۳

امام صادق عليه السلام فرمودند: مرد در زندگی زناشویی از سه چیز ناگزیر است: ۱- موافقت با همسر برای جلب توافق و محبت و علاقه او. ۲- خوش اخلاقی. ۳- جلب توجه او با آراستگی ظاهر و گشاده‌دستی.

بهترین مردان امت رسول الله صلى الله عليه وآله

وَ قَالَ صلى الله عليه وآله خَيْرُ الرَّجَالِ مِنْ أُمَّتِي الَّذِينَ لَا يَتَطَاوَنُونَ عَلَى أَهْلِيهِمْ وَ يَحْنُونَ عَلَيْهِمْ وَ لَا يَظْلِمُونَهُمْ ثُمَّ قَرَأَ الرَّجَالَ قَوَامُونَ

عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ الْآيَةَ مكارم الأخلاق، ص: ۲۱۶

و نیز پیامبر صلى الله عليه وآله فرمود: بهترین مردان امت من کسانی هستند که به اهل خانه خود تعدی تجاوز و ظلم روا ندارد، و بر آنها رحمت آرد و ستم نکند، بعد این آیه را خواند: «مردان بواسطه برتریهایی که خداوند به آنان داده بر زنان تفوق دارند» (سوره نساء- ۳۸).

پرداخت نفقه ای بیش از حد واجب به همسر، در حدی که خود را اداره کند، لازم است

۱- عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ تَعَالَى وَ مَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ قَالَ إِنْ أَنْفَقَ عَلَيْهَا مَا يَقِيمُ ظَهْرَهَا مَعَ كِسْوَةٍ وَإِلَّا فَرَّقَ بَيْنَهُمَا البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص: ۴۱۲

از امام ششم عليه السلام در باره آیه شریفه وارد است فرمود: «و هر کس قدرت دارد باید از آنچه خدا به او داده است انفاق نماید» فرموده: مرد باید بزن چندان نفقه و خرجی دهد که بتواند خود را اداره کند و گر نه بینشان جدایی افکنده شود.

۲- عَنْ الْبَاقِرِ عليه السلام قَالَ مَنْ كَانَتْ عِنْدَهُ امْرَأَةٌ فَلَمْ يَكْسُهَا مَا يُوَارِي عَوْرَتَهَا وَيُطْعِمَهَا مَا يَقِيمُ صُلْبَهَا كَانَ حَقًّا عَلَى الْإِمَامِ أَنْ يُفَرِّقَ بَيْنَهُمَا من لا يحضره الفقيه، ج ۳، ص: ۴۴۱

از امام باقر عليه السلام: هر که همسر دارد و لباس و غذای ضروری او را ندهد بر امام لازم است که بینشان جدایی افکند.

معاشرت خوب و وسعت دادن به خانواده

عَنِ الصَّادِقِ عليه السلام قَالَ إِنْ الْمَرْءُ يَحْتَاجُ فِي مَنْزِلِهِ وَ عِيَالِهِ إِلَى ثَلَاثٍ خَلَالَ يَتَكَلَّفُهَا وَ إِنْ لَمْ يَكُنْ فِي طَبَعِهِ ذَلِكَ مَعَاشِرَةٌ جَمِيلَةٌ وَ سَعَةٌ بِتَقْدِيرٍ وَ غَيْرُهُ بِتَحْصَنِ بَحَارِ الْأَنْوَارِ (ط - بيهوت)، ج ۷۵، ص: ۲۳۶

از امام صادق عليه السلام: شخص در منزل و خانواده خود بسه چیز احتیاج دارد که باید تحمل نماید اگر چه طبعاً مخالف آن باشد: معاشرت خوب و وسعت دادن بخانواده با اندازه و غیرت به همراه حفاظت (خانواده خویش از برخورد با نامحرمان).

معنی اینکه «تکلیف خانواده برعهده مرد است»

وَ عَنْهُ عليه السلام قَالَ لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ « يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَ أَهْلِيكُمْ نَارًا » جَلَسَ رَجُلٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ يَبْكِي وَ قَالَ أَنَا قَدْ عَجَزْتُ عَنْ نَفْسِي كَلَّمْتُ أَهْلِي فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَسْبُكَ أَنْ تَأْمُرَهُمْ بِمَا تَأْمُرُ بِهِ نَفْسُكَ وَ تَنْهَاهُمْ عَمَّا تَنْهَى عَنْهُ نَفْسُكَ تَهْذِيبُ الْأَحْكَامِ (تحقیق خراسان)، ج ۶، ص: ۱۷۹

و از آن حضرت (ع): چون این آیه آمد: «ای مردم مؤمن خود و اهل بیت خود را از آتش بترسانید، و حفظ نمایید» (سوره تحریم - ۶)، مردی مسلمان بگریه نشست، و گفت: من از خودم عاجزم، و تکلیف خانواده‌ام نیز بگردنم افتاد. پیغمبر ﷺ فرمود: همین کافیست که آنها را به آنچه خودت را میخوانی امر نمایی و از آنچه خودت را باز می‌داری نهی کنی.

زن امانتی الهی بدست مرد

وَ عَنْهُ عليه السلام قَالَ رَحِمَ اللَّهُ عَبْدًا أَحْسَنَ فِيمَا بَيْنَهُ وَ بَيْنَ زَوْجَتِهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ قَدْ مَلَكَهَ نَاصِيَتَهَا وَ جَعَلَهُ الْقِيَمَ عَلَيْهَا من لا يحضره الفقيه، ج ۳، ص: ۴۴۳

و از آن حضرت علیه السلام خدای رحمت کند بنده‌ای را که رابطه میان خود و زنش را نیکو سازد، که خداوند عز و جل سرنوشت زن را بدست او داده و وی را قیم و اختیاردار او نموده.

تشکر از زحماتش

عن الصادق علیه السلام: «مَكْتُوبٌ فِي التَّوْرَةِ: اشْكُرْ مَنْ أَنْعَمَ عَلَيْكَ وَ أَنْعِمِ عَلَى مَنْ شَكَرَكَ فَإِنَّهُ لَا زَوَالَ لِلنَّعْمَاءِ إِذَا شُكِرَتْ وَ لَا بَقَاءَ لَهَا إِذَا كُفِرَتْ...»

امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «در تورات نوشته است: سپاسگزاری کن از کسی که به تو احسان کرد و احسان کن به کسی که از تو سپاسگزاری کرد، زیرا نعمتها با سپاسگزاری پایدارند و با ناسپاسی ناپایدار.»

عیال انسان، نعمتی از دست رفتنی که لازم است با بازگذاشتن زندگی بر او شکر این نعمت را کرد

۱- قَالَ الْكَاطِمُ علیه السلام إِنَّ عِيَالَ الرَّجُلِ أُسْرَاؤُهُ فَمَنْ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ نِعْمَةً فَلْيُوسِعْ عَلَى أُسْرَائِهِ فَإِنْ لَمْ يَفْعَلْ أَوْشَكَ أَنْ تَزُولَ عَنْهُ تِلْكَ النِّعْمَةُ الْأَمَلِيُّ (للصدوق)، النص، ص: ۴۴۲

از امام هفتم علیه السلام عیال یک مرد اسیران اویند، و هر که خداوند به او نعمتی دهد بر اسیرانش وسعت دهد، و گر نه ممکنست نعمت از دستش برود.

۲- قَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله و سلم: عِيَالُ الرَّجُلِ أُسْرَاؤُهُ وَ أَحَبُّ الْعِبَادِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَحْسَنُهُمْ صَنِيعًا إِلَى أُسْرَائِهِ وَ سَانِلُ الشَّيْءِ، ج ۲، ص:

۱۷

از نبی اکرم صلی الله علیه و آله و سلم نقل است فرمودند عیال یک مرد اسیران اویند، و محبوبترین بندگان پیش خدا کسی است که به اسیرانش نیکوکارتر باشد.

عفوگذشت

سَأَلَ إِسْحَاقُ بْنُ عَمَّارٍ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ حَقِّ الْمَرْأَةِ عَلَى زَوْجِهَا قَالَ يُشْبِعُ بَطْنَهَا وَ يَكْسُو جَنْتَهَا وَ إِنْ جَهَلَتْ غَفَرَ لَهَا إِنْ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلَ الرَّحْمَنِ عَ شَكَا إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ خُلِقَ سَارَةٌ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ أَنْ مَثَلُ الْمَرْأَةِ مَثَلُ الضِّلَعِ إِنْ أَقَمْتَهُ انْكَسَرَ وَ إِنْ تَرَكْتَهُ اسْتَمْتَعْتَ بِهِ فَلْتٌ مَنْ قَالَ هَذَا فَغَضِبَ ثُمَّ قَالَ هَذَا وَ اللَّهُ قَوْلَ رَسُولِ اللَّهِ ص مَكَارِمُ الْأَخْلَاقِ، ص: ۲۱۶

اسحق بن عمار از امام ششم علیه السلام پرسید حق زن بشوهر چیست؟ فرمود: شکمش را سیر کند، بدنش را بیوشد، و اگر جهالت کرد از او درگذرد. ابراهیم خلیل بخداوند از تند خوئی ساره شکوه کرد، خداوند باو وحی فرمود: زن همانند استخوان دنده است اگر بخواهی راستش کنی می‌شکند و اگر با او همچنان مدارا نمایی از او بهره‌ور گردی، گفتم: این سخنان از کیست؟ حضرت خشمگین شد، و فرمود بخدا این سخن پیغمبر (ص) است.

۱- امیرالمومنین علیه السلام: إِذَا رَأَى أَحَدَكُمْ امْرَأَةً تُعْجِبُهُ فَلَیَاتِ أَهْلَهُ فَإِنَّ عِنْدَ أَهْلِهِ مِثْلَ مَا رَأَى وَ لَا یَجْعَلَنَّ لِلشَّیْطَانِ إِلَى قَلْبِهِ سَبِيلًا وَ لَیَصْرِفْ بِصِرِّهِ عَنْهَا النِّصَالَ، ج ۲، ص: ۶۳۷

از مولا امیرالمومنین علیه السلام: هر گاه یکی از شما زن بیگانه‌ای دیده و از او خوشش آمد، با زن خود همبستر شود که در همسرش همان است که دیده است؛ و البته نگذارد که شیطان به دلش راه یابد، و چشمش را از آن زن بیگانه بگرداند

۲- رسول اکرم صلی الله علیه و آله: إِنَّ الْمَرْأَةَ تَقْبَلُ فِي صُورَةِ شَیْطَانٍ وَ تَدْبِرُ فِي صُورَةِ شَیْطَانٍ فَإِذَا رَأَى أَحَدَكُمْ امْرَأَةً فَأَعْجَبْتَهُ فَلِیَاتِ أَهْلَهُ فَإِنَّ ذَلِكَ یُرَدُّ مَا فِی نَفْسِهِ. نهج الفصاحة ص: ۳۲۱

از نبی اکرم صلی الله علیه و آله نقل است فرمودند چون: زن بصورت شیطان می‌آید و بصورت شیطان می‌رود وقتی یکی از شما زنی دید که ویرا بشگفت آورد پیش همسر خود رود زیرا بدین وسیله

رسیدگی به مسائل جنسی همسر حلال

قَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله: إِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا جَامَعَ أَهْلَهُ بَسَطَ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ جَنَاحَهُ وَ تَنَزَّلُ الرَّحْمَةُ فَإِذَا اغْتَسَلَ بَنَى اللَّهُ بِكُلِّ قَطْرَةٍ نَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَ هُوَ سِرٌّ فِيمَا بَيْنَ اللَّهِ وَ بَيْنَ خَلْقِهِ یَعْنِي الْإِغْتِسَالَ مِنَ الْجَنَابَةِ (الأمالی (للسدوق)، النص، ص: ۱۹۲)

از نبی اکرم صلی الله علیه و آله نقل است فرمودند چون مؤمن با زنش جماع کند هفتاد هزار فرشته پر گشایند و رحمت فرو ریزد و چون غسل کند خدا از هر قطره خانه‌ای در بهشت بسازد و آن سربست میان خدا و خلق او یعنی غسل جنابت

بخل به خانواده

قَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله: ابغض العباد الى الله عز وجل من ضن على عياله الفردوس ج ۱ ص ۳۶۷ ج ۱۴۸۲

از نبی اکرم صلی الله علیه و آله نقل است فرمودند دشمن ترین بندگان در نزد خدای عزوجل کسی است که نسبت به خانواده اش بخیل باشد

آوردن تحفه به خانه برای خانواده- رعایت دختران

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: مَنْ دَخَلَ السُّوقَ فَاشْتَرَى تَحْفَةً فَحَمَلَهَا إِلَى عِيَالِهِ كَانَ كَحَامِلِ صَدَقَةٍ إِلَى قَوْمٍ مَحَاوِجٍ وَ لَيُبْدَأُ بِالْأَنَاتِ قَبْلَ الذُّكُورِ فَإِنَّ مَنْ فَرَّحَ ابْنَةً فَكَأَنَّمَا أُعْتِقَ رَقَبَةٌ مِنْ وَ لِدِ إِسْمَاعِيلَ مُؤْمِنَةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ مَنْ أَقْرَبَ بَعِينَ ابْنٍ فَكَأَنَّمَا بَكَى مِنْ خُسْبِيهِ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ مَنْ بَكَى مِنْ خُسْبِيهِ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَدْخَلَهُ اللَّهُ فِي جَنَّتِ النَّعِيمِ. (الأمالی (للسدوق)، النص، ص: ۵۷۷)

رسول خدا ﷺ فرمود هر که بازار رود و تحفه‌ای برای عیال خود آورد چون حامل صدقه است برای مردم محتاج و بزنها دخترها پیش از مردها بدهد زیرا هر که دخترش را شاد کند گویا بنده مؤمنی از فرزندان اسماعیل را آزاد کرده در راه خدا و هر که پسری را چشم روشن کند گویا از خوف خدا گریسته و هر که از خوف خدای عز و جل بگرید در بهشت پر نعمت در آید.

بی عدالتی

قَالَ النَّبِيُّ ﷺ ..... وَمَنْ كَانَتْ لَهُ امْرَأَاتٌ فَلَمْ يَعْدِلْ بَيْنَهُمَا الْقِسْمَةَ مِنْ نَفْسِهِ وَمَالِهِ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَغْلُوبًا مَائِلًا شَفْتَهُ حَتَّى يَدْخُلَ النَّارَ ثَوَابِ الْأَعْمَالِ وَعِقَابِ الْأَعْمَالِ، النص، ص: ۲۸۳

از نبی اکرم ﷺ نقل است فرمودند.... و کسی که دو همسر داشته باشد، ولی در میان آن دو- از نظر هزینه معاش زندگی و روابط زناشویی و تعهداتی که شرعا بر عهده دارد- با عدالت رفتار نکند، و در میان آن دو فرق بگذارد، در روز قیامت در حالی که به زنجیر کشیده شده است و با اندامی کج محشور می‌گردد تا آنکه رهسپار دوزخ شود.

تقوا در رعایت حقوق متقابل از طرف زوجین

وَقَالَتْ خَوْلَةُ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِنِّي أَنْعَطَرُ لِرَوْجِي كَأَنِّي عَرُوسٌ أُزْفُ إِلَيْهِ قَاتِيهِ فِي لِحَافِهِ فَيُؤَلِّي عَنِّي ثُمَّ آتِيهِ مِنْ قِبَلِ وَجْهِ فَيُؤَلِّي عَنِّي فَأَرَاهُ قَدْ أَبْغَضَنِي يَا رَسُولَ اللَّهِ فَمَاذَا تَأْمُرُنِي قَالَ اتَّقِي اللَّهَ وَأَطِيعِي زَوْجَكَ قَالَتْ فَمَا حَقِّي عَلَيْهِ قَالَ حَقُّكَ عَلَيْهِ أَنْ يُطْعِمَكَ مِمَّا يَأْكُلُ وَيَكْسُوكَ مِمَّا يَلْبَسُ وَلَا يَلْطِمُ وَلَا يَصِيحُ فِي وَجْهِكَ قَالَتْ فَمَا حَقُّهُ عَلَيَّ قَالَ حَقُّهُ عَلَيْكَ أَنْ لَا تَخْرُجِي مِنْ بَيْتِهِ إِلَّا بِإِذْنِهِ وَلَا تَصُومِي تَطَوُّعًا إِلَّا بِإِذْنِهِ وَلَا تَتَّصِدْقِي مِنْ بَيْتِهِ إِلَّا بِإِذْنِهِ وَإِنْ دَعَاكَ عَلَى ظَهْرٍ فَتَبِّحِيهِ مَكَامِ الْأَخْلَاقِ، ص: ۲۱۸

خوله ای (گروهی از زنان صحابی رسول اکرم را خوله می‌نامیدند) به نبی اکرم ﷺ عرضه داشت: من خود را برای شوهرم چون عروسی که بزفاف میرود معطر و آراسته میکنم، و به بسترش میروم و او بمن پشت میکند، دوباره بطرف صورت او میروم، باز بمن پشت میکند، بنظرم میرسد که از من ناراحت است، چه دستور میفرمائید؟ فرمود: از خدا بترس و از همسرت اطاعت کن. پرسید حق من بر گردن او چیست؟ فرمود: خوراک ترا از هر چه خود می‌خورد تأمین نماید و از آنچه می‌پوشد برای تو پوشاک بخرد، و سیلی بصورت تو نزند، و داد بسرت نکشد، پرسید: حق شوهر بر من چیست؟ فرمود: جز با اجازه او بیرون نروی، و روزه مستحبی بی‌اجازه او نگیری، و بی‌اجازه او از خانه‌اش صدقه ندهی، و اگر سوار مرکب باشی و ترا بخواند؛ اجابت کنی.

کسیکه خوشی و آرامش را میخواهد باید هوای زنش را داشته باشد

وَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ إِنَّمَا الْمَرْأَةُ لُغْبَةٌ فَمَنْ اتَّخَذَهَا فَلْيَصْنُهَا (للراوندی)، ص: ۳۵

پیغمبر ﷺ فرمود: زن وسیله خوشی است، هر که زن می‌گیرد او را نگه دارد و ضایع مگذارد.

زن مثل گل لطیف و غیر خشن است با او باید مدارا کرد

وَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام لِمُحَمَّدِ بْنِ الْحَنَفِيَّةِ يَا بَنِي إِذَا قَوَيْتَ فَاقُوْا عَلَيَّ طَاعَةَ اللَّهِ وَإِنْ ضَعُفْتَ فَاضْعَفْ عَنِ مَعْصِيَةِ اللَّهِ وَإِنْ اسْتَعْطَتْ أَنْ لَا تَمْلِكَ الْمَرْأَةُ مِنْ أَمْرِهَا مَا جَاوَزَ نَفْسَهَا فَافْعَلْ فَإِنَّهُ أَدْوَمٌ لِحِمَالِهَا وَارْحَى لِبَالِهَا وَ أَحْسَنُ لِحَالِهَا فَإِنَّ الْمَرْأَةَ رِيحَانَةٌ وَ لَيْسَتْ بِقَهْرٍ مَانَةٍ فَدَارِهَا عَلَى كُلِّ حَالٍ وَ أَحْسِنِ الصُّحْبَةَ لَهَا فَيَصْفُو عَيْشُكَ مِنْ لَا يَحْضُرُهُ الْفَقِيه، ج ۳، ص: ۵۵۶

و امیر مؤمنان عليه السلام به محمد بن حنفیه فرمود: پسرم اگر نیرومندی، بر طاعت حق نیرومند باش. و اگر ضعیفی بر گناه ضعیف باش، و اگر می‌توانی کاری کنی که زن جز به اندازه کار خود، شغلی نداشته باشد چنین کن، که برای حفظ جمالش بهتر، و برای جانش راحت‌تر، و آسانتر است، که زن گل است، و قهرمان نیست، و بهر حال باوی مدارا کن، و خوب مصاحبت کن تا عیش تو صافی و خوب و غیر مکدر باشد.

توجه به خواسته‌های همسر در آرایش ظاهری

عن الحسن بن الجهم قال: قلت لعلی بن موسی عليه السلام خضبت قال نعم بالحناء و الکتّم أما علمت أن فی ذلك لأجرا إنها تحب أن تری منک مثل الذی تحب أن تری منها یعنی المرأة فی التهیئة و لقد خرجن نساء من العفاف إلى الفجور ما أخرجهن إلا قلة تهیئة أزواجهن. بحار الأنوار (ط - بیروت)، ج ۷۳، ص: ۱۰۲

حسن بن جهم گوید: بحضرت رضا عليه السلام عرض کردم: خضاب فرموده‌اید؟ فرمود: آری با حنا و (کتّم نیل) ۱، مگر نمیدانی که این کار سودی فراوان دارد که زن دوست دارد در تو همان زینت را ببیند که تودوست داری در او ببینی، و زنانی از عفت بیرون شدند و فاسد گشتند و چنین نشدند مگر بواسطه کم توجهی شوهرانشان به آرایش خود.

نظافت آراستگی

قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله ۳۷۷ اغسلوا ثيابکم و خذوا من شعورکم و استاکوا و تزیّنوا و تنظّفوا فَإِنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَمْ يَكُونُوا يَفْعَلُونَ ذَلِكَ فَزَنَتْ نِسَاؤُهُمْ نَهَى الْفَصَاحَةُ ص: ۲۲۶

رسول اکرم صلى الله عليه وآله فرمودند لباسهای خود را تمیز کنید و موهای خود را کم کنید، مسواک بزنید و آراسته و پاکیزه باشید زیرا یهودان چنین نکردند و زنانشان زناکار شدند.

ثواب بزرگ تحمل تندزبانی های زن

وَقَالَ ﷺ مَنْ احْتَمَلَ مِنْ امْرَأَتِهِ وَلَوْ كَلِمَةً وَاحِدَةً أَعْتَقَ اللَّهُ رَقَبَتَهُ مِنَ النَّارِ وَأَوْجَبَ لَهُ الْجَنَّةَ وَكَتَبَ لَهُ مِائَتِي أَلْفٍ حَسَنَةً وَمَا عَنْهُ مِائَتِي أَلْفٍ سَيِّئَةٍ وَرَفَعَ لَهُ مِائَتِي أَلْفٍ دَرَجَةً وَكَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ بِكُلِّ شَعْرَةٍ عَلَى بَدَنِهِ عِبَادَةً سَنَةً مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ.

ص: ۲۱۶

و فرمود: هر کس حتی بر یک سخن ناگوار زن شکیبایی کند؛ خداوند او را از دوزخ رهایی بخشد و بهشت را برایش حتمی سازد، و ۲۰۰ هزار حسنه برایش بنویسد، و دویست هزار گناه از او محو نماید، و دویست هزار درجه بالایش برد، و بهر موی تنش عبادت سالی برایش بنویسد.

نتیجه قیامت زدن زن

قال رسول الله صلى الله عليه وآله أيما ضرب امرأته فوق ثلاث اقامه الله يوم القيامة على رؤوس الخلائق فيفضحه فضيحة ينظر إليه الأولون والآخرون. جامع أحاديث الشيعة (للبروجردي)، ج ۲۵، ص: ۵۳۲

از نبی اکرم ﷺ نقل است فرمودند هر مردی زنی را بیش از سه (تازیانه) بزند خدا در روز قیامت، در دیدگاه مردم بلندش کند (که همه او را ببینند) و آبرویش را ببرد که همه از اولین تا آخرین او را ببینند

تقوا و خداترسی و مراعات حال زیردستان

عَنِ الصَّادِقِ ﷺ قَالَ اتَّقُوا اللَّهَ فِي الضَّعِيفِينَ يَعْنِي الْيَتِيمَ (نَحِ الْمَمْلُوكَ) وَالْمَرْأَةَ الْخِصَالِ، ج ۱، ص: ۳۷

از امام صادق ﷺ: از خدا بترسید در باره دو ضعیف: مراد (از دو ضعیف) یتیم (در نسخه دیگری مملوک (غلام و کنیز)) و زن است (یعنی لازم است مراعات این دو را بکنند).

از سعادت مرد اینک: زنی صالح و فرزند اولی او دختر باشد

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ سَعَادَةِ الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ الزَّوْجَةُ الصَّالِحَةُ وَالْمَسْكَنُ الْوَاسِعُ وَالْمَرْكَبُ الْهَنِيءُ وَالْوَلَدُ الصَّالِحُ وَمِنْ يَمَنِ الْمَرْأَةُ أَنْ يَكُونَ بَكْرًا جَارِيَةً يَعْنِي أَوْلَّ وَكَدِهَا ابْنَةً (للراوندي)، ص: ۲۴

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: نشانه‌های سعادت انسان مسلمان عبارتند از: زن صالح و شایسته، خانه وسیع، مرکب راهوار، و فرزند صالح. و شگون و خوش قدمی زن آن است که، اولین فرزندی را که می‌زاید، دختر باشد

اطاعت مردارزن در اموری که شرع آنها رانهی کرده

عن جعفر عليه السلام عن أبيه عليه السلام عن آبائه عليهم السلام قال علي عليه السلام من أطاع امرأته كبه الله على وجهه في النار قيل و ما تلك الطاعة قال تطلب إليه أن تذهب إلى الحمامات و إلى الأعراس و إلى النأحات و الثياب الرقاق فيحببها . ثواب الأعمال و عقاب الأعمال، النص، ص: ٢٢٤

سکونی می‌گوید: امام صادق عليه السلام از پدرش از پدران عليهم السلام نقل کرده است که علی عليه السلام فرمود: هر مردی که از همسرش در کارهای ناروا اطاعت کند، خداوند او را به صورت در آتش دوزخ می‌افکند. پرسیدند: این اطاعت چگونه است؟ فرمود: اینکه زن بخواهد به آرایشگاهها و عروسیها و عزاداریها برود و لباسهای نازک بپوشد و مرد با او موافقت کند.

اطاعت از زنانی که هنگام نیاز، پرهیز (از گناه) ندارند و گاه شهوت، شکبیا نیستند، ممنوع

در هر حال، مدارا و خوش رفتاری با ایشان لازم است

عن الصادق جعفر بن محمد عليه السلام عن أبيه عليه السلام عن آبائه عليهم السلام شكرا رجل من أصحاب أمير المؤمنين عليه السلام نساءه فقام ع خطيبا فقال

يا معاشر الناس لا تطيعوا النساء على حال و لا تأمنوهن على مال و لا تذروهن يدبرن أمر العيال فإنهن إن تركن و ما أردن آوردن المهالك و عدون أمر المالك فإننا وجدناهن لا ورع لهن عند حاجتهن و لا صبر لهن عند شهوتهن البذخ لهن لازم و إن كبرن و العجب لهن لاحق و إن عجزن لا يشكرن الكثير إذا منعن القليل ينسين الخير و يحفظن الشر يتهافنن بالبهتان و يتمادين في الطغيان و يتصدین للشيطان

فداروهن على كل حال و أحسنوا لهن المقال لعلهن يحسن الفعال . من لا يحضره الفقيه، ج ٣، ص: ٥٥٤ الأمالی (للسدوق)، النص، ص:

٢٠٦

امام صادق عليه السلام از گفته پدران عليهم السلام فرمود که مردی از اصحاب امیر مؤمنان عليه السلام از زنان خود شکایت کرد و امیر مؤمنان عليه السلام این سخن را ایراد نمود،

ایا مردم بهیچ وجه مطیع زنان نباشید و آنها را امین بر مال ندانید و نگذارید سرپرست عیال باشند زیرا آنها بدلخواه خودشان واگذاری بمهلهکه گرایند و از دستور مالک تجاوز کنند زیرا ما دریافتیم که هنگام نیاز پرهیز (از گناه) ندارند و گاه شهوت شکبیا نیستند بزک را تا گاه پیری ترک نکنند و عجزه هم که شوند از خود بینی دست باز نکشد شکر نعمت فراوان را برای جلوگیری اندکی فراموش کنند خوبی را از یاد برند و بدی را بخاطر سپارند چون پروانه به بهتان شتابند و بطغیان گرایند و دنبال شیطان برآیند

بهر حال با آنها مدارا کنید و بزبان خوش با آنها گفتگو کنید شاید خوش کردار شوند.

مردیکه برای هر قدم زنی، خانه ای در جهنم بر او میسازند

قال رسول الله صلى الله عليه وآله أيما رجل رضى بتزوين امرأته و تخرج من باب دارها فهو ديوث و لا يأثم من يسميه ديوثا و المرأة إذا خرجت من باب دارها متزينة متعطره و الزوج بذاك راض بنى لزوجها بكل قدم بيت في النار

فقصروا أجنحة نساءكم و لا تطولوها فإن في تطويل أجنحتها ندامه و جزاؤها النار و في قصر أجنحتها رضا و سرور و دخول الجنة بغير حساب احفظوا وصيتي في أمر نساءكم حتى تنجوا من شدة الحساب و من لم يحفظ وصيتي فما أسوأ حاله بين يدي الله تعالى جامع الأخبار (للشعبي)، ص: ١٥٨

پیامبر اکرم ﷺ فرمودند: هر مردیکه زینت کند زن او و بیرون آید از در خانه او پس آن مرد دیوث است و گناه ندارد هر که بخواند او را دیوث و زن چون بیرون آید از در خانه خود زینت کرده و بوی خوش بخود زده و شوهر باین راضی باشد بنا شود از برای شوهر وی بهر قدمی خانه در دوزخ

پس کوتاه کنید دست زنان خود را و دراز نگذارید که بدرستی که دراز گردانیدن دست او پشیمانی است و جزاء آن دوزخست و در کوتاه گردانیدن آن رضا و شادیست و داخل شدن بهشت است بی حساب حفظ کنید وصیت مرا در امر زنان خود که خلاص شوید از سختی عذاب و هر که حفظ نکند وصیت مرا پس چه باشد حال او پیش خدای تعالی

در پایان این قسمت جهت تبرک و استفاده، حدیث زیبا و پر منفعتی را از وجود مبارک نبی اکرم به مولا علی علیه السلام را ذکر میکنیم

پاداش خدمت و کمک به عیال

عَنْ عَلِيٍّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَ فَاطِمَةُ جَالِسَةٌ عِنْدَ الْقَدْرِ وَ أَنَا أَنْتَقِي الْعَدَسَ قَالَ يَا أَبَا الْحَسَنِ قُلْتُ لَيْتَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أَسْمَعُ مِنِّي وَ مَا أَقُولُ إِلَّا مِنْ أَمْرِ رَبِّي مَا مِنْ رَجُلٍ يُعِينُ امْرَأَتَهُ فِي بَيْتِهَا إِلَّا كَانَ لَهُ بِكُلِّ شَعْرَةٍ عَلَيَّ بَدَنِهِ عِبَادَةٌ سَنَةً صِيَامِ نَهَارِهَا وَ قِيَامِ لَيْلِهَا وَ أَعْطَاهُ اللَّهُ تَعَالَى مِنَ الثَّوَابِ مِثْلَ مَا أَعْطَاهُ اللَّهُ الصَّابِرِينَ وَ دَاوُدَ النَّبِيَّ وَ يَعْقُوبَ وَ عِيسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ

يَا عَلِيُّ مَنْ كَانَ فِي خِدْمَةِ الْعِيَالِ فِي الْبَيْتِ وَ لَمْ يَأْتَفِ كَتَبَ اللَّهُ تَعَالَى اسْمَهُ فِي دِيْوَانِ الشُّهَدَاءِ وَ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ يَوْمٍ وَ لَيْلَةٍ ثَوَابَ أَلْفِ شَهِيدٍ وَ كَتَبَ لَهُ بِكُلِّ قَدَمٍ ثَوَابَ حِجَّةٍ وَ عُمْرَةٍ وَ أَعْطَاهُ اللَّهُ تَعَالَى بِكُلِّ عَرَقٍ فِي جَسَدِهِ مَدِينَةً فِي الْجَنَّةِ يَا عَلِيُّ سَاعَةٌ فِي خِدْمَةِ الْعِيَالِ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ أَلْفِ سَنَةٍ وَ أَلْفِ حَجٍّ وَ أَلْفِ عُمْرَةٍ وَ خَيْرٌ مِنْ عِتْقِ أَلْفِ رَقَبَةٍ وَ أَلْفِ غَزْوَةٍ وَ أَلْفِ عِبَادَةٍ مَرِيضٍ وَ أَلْفِ جَمْعَةٍ وَ أَلْفِ جَنَازَةٍ وَ أَلْفِ جَانِعٍ يُشَبِّعُهُمْ وَ أَلْفِ عَارٍ يَكْسُوهُمْ وَ أَلْفِ فَرَسٍ يُوجِّهُهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَلْفِ دِينَارٍ يَتَصَدَّقُ عَلَى الْمَسَاكِينِ وَ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَقْرَأَ التَّوْرَةَ وَ الْإِنْجِيلَ وَ الزَّبُورَ وَ الْفُرْقَانَ وَ مِنْ أَلْفِ أَسِيرٍ أَسْرَ فَأَعْتَقَهَا وَ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَلْفِ بَدَنَةٍ يُعْطَى لِلْمَسَاكِينِ وَ لَا يَخْرُجُ مِنَ الدُّنْيَا حَتَّى يَرَى مَكَانَهُ مِنَ الْجَنَّةِ

أَعْلَىٰ مَنْ لَمْ يَأْتَفَ مِنْ خِدْمَةِ الْعِيَالِ دَخَلَ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ يَا عَلِيُّ خِدْمَةُ الْعِيَالِ كَفَّارَةٌ لِلْكَبَائِرِ وَيُطْفِئُ غَضَبَ الرَّبِّ وَ
 مَهْوَرُ حُورِ الْعَيْنِ وَيَزِيدُ فِي الْحَسَنَاتِ وَالذَّرَجَاتِ يَا عَلِيُّ لَا يَخْدُمُ الْعِيَالُ إِلَّا صَدِيقٌ أَوْ شَهِيدٌ أَوْ رَجُلٌ يُرِيدُ اللَّهُ بِهِ خَيْرَ
 الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ جَامِعُ الْأَخْبَارِ (للشعبي)، ص: ١٠٢

روایتست از امیر المؤمنین علیه السلام که فرمود داخل شد بر ما رسول خدا (ص) در حالی که فاطمه نشسته بود نزدیک و
 من عدس در دیک میریختم فرمود آن سرور

یا ابو الحسن عرض کردم لبیک یا رسول الله فرمود بشنو از من آنچه میگویم و نمیگویم مگر از امر پروردگار خود نیست
 مردی که یاری کند زن خود را در خانه آلا آنکه باشد او را بهر موئی که در بدن اوست عبادت یک ساله که روز آن بروزه
 باشد و شب آن بقیام و بدهد او را خدای تعالی از ثواب مثل آنچه داده است صابران را و داود پیغمبر و یعقوب و عیسی
 علیهم السلام را

یا علی هر که در خدمت عیال باشد در خانه و ننگ ندارد از آن بنویسد نام او را خدای تعالی در دیوان شهیدان و بنویسد
 خدا از برای وی بهر روزی و شبی ثواب هزار شهید و بنویسد از برای او بهر قدمی ثواب حجی و عمره و بدهد او را بهر رگی
 که در بدن اوست شهری در بهشت یا علی یک ساعت در خدمت خانه بهتر است از عبادت هزار ساله و هزار حج و هزار
 عمره و بهتر است از آزاد کردن هزار بنده و هزار جهاد و عیادت هزار بیمار و هزار جمعه و هزار جنازه و هزار گرسنه را سیر
 کردن و هزار برهنه را پوشیدن و هزار اسیر آوردن در راه خدا و بهتر است او را از هزار دینار صدقه دادن بر درویشان و
 بهتر است او را از خواندن توریه و انجیل و زبور و قرآن و از هزار اسیر که بخرد و آزاد گرداند آن را و بهتر است او را از هزار
 شتر که بدهد بدرویشان و بیرون نرود از دنیا تا آنکه ببیند جای خود را در بهشت یا علی هر که ننگ ندارد از خدمت عیال
 داخل گرداند او را خدا در بهشت بیحساب

یا علی خدمت عیال کفاره گناهان کبیره است و باز مینشانند غضب پروردگار را و مهر حور العین است و زیاد میگرداند
 حسنات و درجات را یا علی خدمت نمیکند عیال را مگر صدیق یا شهید یا مردیکه خواهد بوی خدا خیر دنیا و آخرت را

۳- حقوق شوهر بر همسر

مواردی که رعایتش ضروری و اذن و اجازه شوهر، لازم است

رَوَى مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ عَنِ الْبَاقِرِ ع قَالَ جَاءَتْ امْرَأَةٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ص فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا حَقُّ الزَّوْجِ عَلَيَّ الْمَرْأَةِ
 فَقَالَ لَهَا أَنْ تُطِيعَهُ وَ لَا تَعْصِيَهُ وَ لَا تَتَّصِدَّقَ مِنْ بَيْتِهَا بِشَيْءٍ إِلَّا بِإِذْنِهِ وَ لَا تَصُومَ تَطَوُّعًا إِلَّا بِإِذْنِهِ وَ لَا تَمْنَعَهُ نَفْسَهَا وَ إِنْ كَانَتْ
 عَلَى ظَهْرٍ قَتَبٍ وَ لَا تَخْرُجَ مِنْ بَيْتِهَا إِلَّا بِإِذْنِهِ فَإِنْ خَرَجَتْ بِغَيْرِ إِذْنِهِ لَعَنَتْهَا مَلَائِكَةُ السَّمَاءِ وَ مَلَائِكَةُ الْأَرْضِ وَ مَلَائِكَةُ الْغَضَبِ وَ
 مَلَائِكَةُ الرَّحْمَةِ حَتَّى تَرْجِعَ إِلَى بَيْتِهَا

فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ أَعْظَمُ النَّاسِ حَقًّا عَلَى الرَّجُلِ قَالَ وَالِدَاهُ قَالَتْ فَمَنْ أَعْظَمُ النَّاسِ حَقًّا عَلَى الْمَرْأَةِ قَالَ زَوْجُهَا وَ قَالَتْ فَمَا لِي عَلَيْهِ مِنَ الْحَقِّ مِثْلُ مَا لَهُ عَلَيَّ قَالَ لَا وَ لَا مِنْ كُلِّ مَائَةٍ وَاحِدَةٌ فَقَالَتْ وَ الَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَا يَمْلِكُ رَبِّي رَجُلٌ أَبْدَأُ الْكَافِرَ (ط - الإسلامية)، ج ۵، ص: ۵۰۷

از امام پنجم علیه السلام زنی بمحضر پیغمبر صلی الله علیه و آله آمد و عرضه داشت: حق شوهر بر زن چیست؟ فرمود: آنکه فرمان او برد و مخالفت و عصیان او نکند، و چیزی از خانه او بدون اجازه او صدقه ندهد و روزه مستحب جز با اجازه او نگیرد، و اگر بر پشت مرکب (آماده سفر) است و شوهر از او آمیزش خواست امتناع نکند. و جز با اجازه او از خانه بیرون نرود، که اگر بی اجازه او بیرون رود فرشتگان آسمان وزمین و رحمت و غضب بر او نفرین فرستند، تا گاهی که بخانه برگردد. زن پرسید: یا رسول الله چه کسی حقش بگردن مرد بیش از همه می باشد؟ فرمود: پدر و مادر، پرسید چه کسی حقش بر زن بیش از همگان است؟ فرمود: شوهر، پرسید: من هم باندازه شوهر بگردن او حق دارم؟ فرمود: نه؛ و صد یک آن را نیز ندارد، پرسید: قسم بخداوندی که ترا برگزید، اختیارم بدست هیچ شوهری نخواهم داد.

عقوبت همسرانی که یکدیگر را بزبان اذیت کند،

قَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله أَيُّمَا امْرَأَةٍ آذَتْ زَوْجَهَا بِلِسَانِهَا لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ مِنْهَا صِرْفًا وَ لَا عَدْلًا وَ لَا حَسَنَةً مِنْ عَمَلِهَا حَتَّى تُرْضِيَهُ وَ إِنْ صَامَتْ نَهَارَهَا وَ قَامَتْ لَيْلَهَا وَ أَعْتَقَتْ الرَّقَابَ وَ حَمَلَتْ عَلَى جِيَادِ الْخَيْلِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَكَانَتْ أَوَّلَ مَنْ يَرِدُ النَّارَ وَ كَذَلِكَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ لَهَا ظَالِمًا (الأمالي (للدوق)، النص، ص: ۴۲۹

پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند: هر زنی که شوهرش را بزبان اذیت کند، خداوند هیچ رفت و آمد (در باره خیرات) و حسنه‌ای را از او نمی پذیرد تا او را خشنود و راضی گرداند، و اگر چه روزها روزه بدارد و شبها نماز گزارد، و بردگان آزاد کند و آنها بر پشت اسبان در راه خدا (بجهاد) بفرستد و اول کسی خواهد بود که بآتش در آید، و همچنین است مرد اگر بر زن ستمگری کند.

عملی که خدا را خشمگین میکند

قَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله أَيُّمَا امْرَأَةٍ لَمْ تَرْفُقْ بِزَوْجِهَا وَ حَمَلَتْهُ عَلَى مَا لَا يَقْدِرُ عَلَيْهِ وَ مَا لَا يُطِيقُ لَمْ تُقْبَلْ مِنْهَا حَسَنَةٌ وَ تَلَقَى اللَّهَ وَ هُوَ عَلَيْهَا غَضَبَانُ (الأمالي (للدوق)، النص، ص: ۴۳۰

پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: هر زنی که با شوهرش مدارا نکند و او را بر آنچه قدرت ندارد وادارد؛ خداوند از او هیچ حسنه‌ای نپذیرد، و خدا را خشمگین ملاقات کند.

طلاق و جدائی انسان را از چشم خدا می اندازد و پست میکند

زَوْجَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله امْرَأَةٌ مِنْ رَجُلٍ فَرَأَتْ مِنْهُ بَعْضَ مَا كَرِهَتْ فَشَكَتْ ذَلِكَ إِلَى النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله فَقَالَ لَعَلَّكَ تُرِيدِينَ أَنْ تَخْتَلِعِي فَتَكُونِي عِنْدَ اللَّهِ أَنْتَ مِنْ جِيفَةِ حِمَارٍ مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ، ص: ۲۱۴

پیغمبر خدا ﷺ زنی را بنکاح مردی در آورد، زن از شوهر ناملایماتی دید و به پیغمبر ﷺ شکایت برد. پیغمبر فرمود گویا می خواهی طلاق بگیری که در نزد خداوند از مردار الاغ بدتر و پست تر باشی.

اجازه شوهر در همه اعمال زن شرط است مگر در چند چیز (امر الهی بر همه دستورها مقدم است)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ قَالَ لَيْسَ لِلْمَرْأَةِ مَعَ زَوْجِهَا أَمْرٌ فِي عِتْقٍ وَ لَا صَدَقَةٍ وَ لَا تَدْبِيرٍ وَ لَا هِبَةٍ وَ لَا نَذْرٍ فِي مَالِهَا إِلَّا بِإِذْنِ زَوْجِهَا إِلَّا فِي حَجٍّ أَوْ زَكَاةٍ أَوْ بِرٍّ إِلَى وَالِدَيْهَا أَوْ صَلَةٍ قَرَابَتِهَا مِنْ لَا يَحْضُرُهُ الْفَقِيه، ج ۳، ص: ۱۷۷

از امام صادق علیه السلام زن نمیتواند کاری مثل بنده آزاد کردن، و بخشش، و نذر در مال خود انجام دهد مگر با اجازه شوهر، مگر در حج واجب و زکاء، و نیکی به والدین و صلہ رحم.

ثواب عظیم و بزرگ خانه داری و حاملگی و زاییدن و شیردهی بچه

عن أبي عبد الله عليه السلام أن رسول الله ﷺ قال: أيما امرأة رفعت من بيت زوجها شيئاً من موضع إلى موضع تريد به صلاحاً نظر الله عز وجل إليها و من نظر الله إليه لم يعذبها فقالت أم سلمة رضوان الله عليه ذهب الرجال بكل خير فأى شيء للنساء المساكين

فقال عليه السلام بلى إذا حملت المرأة كانت بمنزلة الصائم القائم المجاهد بنفسه و ماله في سبيل الله فإذا وضعت كان لها من الأجر ما لا تدرى ما هو لعظمه فإذا أرضعت كان لها بكل مصة كعدل عتق محرر من ولد إسماعيل فإذا فرغت من رضاعه ضرب ملك على جنبها [جنبها] و قال استأنف [استأنفى] العمل فقد غفر لك . الأمالس (للدوق)، النص، ص: ۴۱۲

امام صادق علیه السلام فرمود که رسول خدا (ﷺ) فرمود هر زنی در خانه شوهر برای اصلاح چیزی را جابجا کند خدای عز و جل باو نظر کند و هر که خدا باو نظر کند عذابش نکند ام سلمه عرضکرد مردها همه خوبیها را بردند زن های بیچاره چه خوبی دارند؟

فرمود آری چون زنی آبستن شود مقام روزه دار و شب زنده دار و مجاهد با خود و مالش را در راه خدا دارد و چون بزاید اجری دارد که کس عظمت آن را نداند و چون طفل را شیر دهد بهر مکی ثواب آزاد کردن یک بنده از اولاد اسماعیل دارد و چون از شیر دادن فارغ شود فرشته ای پر بر پهلویش زند و گوید کار خود را از سر گیر که آمرزیده شدی.

جلب دل شوهر

عن رسول الله ﷺ قال: و لا غنى بالزوجة فيما بينها و بين زوجها الموافق لها عن ثلاث خصال و هن صيانة نفسها عن كل دنس حتى يطمئن قلبه إلى الثقة بها في حال المحبوب و المكروه و حياطته ليكون ذلك عاطفا عليها عند زلة تكون منها و إظهار العشق له بالخلافة و الهيئة الحسنه لها في عينه تحف العقول، النص، ص: ۳۲۳

از نبی اکرم ﷺ وارد است: زن نیز در زندگی با شوهر موافق از سه چیز ناگزیر است: ۱- مراعات نظافت و پاکیزگی، چنان که در همه حالات مطلوب یا نامطلوب اعتماد شوهر را جذب کند (یعنی هیچ گاه وضع نفرت‌انگیز به خود نگیرد حتی در حالاتی مثل دوران قاعدگی). ۲- رسیدگی به او تا اگر گاهی لغزشی دست داد سر نخورد. ۳- اظهار عشق به او با دلربائی و آراستگی.

شرایط عاقبت به خیری زن

۱- **عن أبي عبد الله ﷺ قال: إذا صلت المرأة خمسها و صامت شهرها و حجت بيت ربها و أطاعت زوجها و عرفت حق علي ﷺ فلتدخل من أي أبواب الجنان شاءت من لا يحضره الفقيه، ج ۳، ص: ۴۴۱**

از امام صادق ﷺ نقل است فرمود: اگر زن پنج نماز خود بگزارد و روزه رمضان را بگیرد، و خانه خدایش راحج گذارد، و شوهرش را اطاعت نماید، و حق علی (امیرالمومنین ﷺ) را بشناسد (با ولایت علی باشد)، از هر دری که بخواهد به بهشت در آید.

۲- **عن النبي ﷺ ..... ما من امرأة صلت صلاتها و لزمت بيتها و أطاعت زوجها (و حمدت ربها و صلت على محمد و آل محمد و دعت لزوجها خ) إلا غفر الله لها ذنوبها ما قدمت وما آخرت . جامع أحاديث الشيعة (للبروجردي)، ج ۲۵، ص: ۵۱۶**

از نبی اکرم ﷺ وارد است که در حدیثی فرمودند هیچ زنی نیست که نمازهایش (نمازهای واجبش) را بخواند و اطاعت شوهرش را بکند و سپاس خدایش را بگوید و درود بر محمد و آلش بفرستد (معتقد به ولایتشان باشد) و دعا بر شوهرش کند مگر آنکه خداگناهان گذشته و آینده اش را می بخشد

۳- **قال ﷺ لا تؤدى المرأة حق الله عز و جل حتى تؤدى حق زوجها مكارم الأخلاق، ص: ۲۱۵**

و نبی اکرم ﷺ فرمود: زن حق خداوند عز و جل را ادا نکرده تا حق شوهر را ادا کند.

کلامی از زن که با آن، همه اعمال نیکش تباہ می شود.

عن أبي عبد الله ﷺ قال: أيما امرأة قالت لزوجها ما رأيت قط من وجهك خيرا فقد حبط عملها. وسائل الشيعة، ج ۲۰، ص: ۱۶۲

امام صادق علیه السلام فرمود: هر بانویی که بشوهر خویش بگوید: هرگز من از روی تو خیر ندیدم، بدون تردید همه اعمال نیکش تباہ می شود.

زنان «مسوفه» مورد لعنت خدا هستند

وَعَنْهُ عليه السلام قَالَ إِنَّ امْرَأَةً أَتَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ لِبَعْضِ الْحَاجَةِ فَقَالَ لَهَا لَعَلَّكَ مِنَ الْمُسَوِّفَاتِ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا الْمُسَوِّفَاتُ فَقَالَ الْمَرْأَةُ يَدْعُوهَا زَوْجُهَا لِبَعْضِ الْحَاجَةِ فَلَا تَزَالُ تُسَوِّفُهُ حَتَّى تَنْقُضِيَ حَاجَةَ زَوْجِهَا فَيَنَامَ فَتَلِكِ لَا تَزَالُ الْمَلَائِكَةُ تَلْعَنُهَا حَتَّى يَسْتَيْقِظَ زَوْجُهَا الْكَافِرِ (ط - الإسلامية)، ج ۵، ص: ۵۰۸

و از آن حضرت عليه السلام: زنی برای کاری خدمت پیغمبر ﷺ آمد. حضرت فرمود: گویا تو از تسویف دهندگانی، پرسید تسویف دهنده کیست؟ فرمود: زنی که شوهر او را برای حاجتی صدا کند، و او همچنان شوهر را سر بگرداند تا وقت بگذرد و شوهر بخواب رود، که چنین زنی را ملائکه لعنت کنند تا شوهر از خواب بر آید.

بر خورد خوب، خدمت از روی علاقه و عشق زن به همسر

عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ حَقُّ الرَّجُلِ عَلَى الْمَرْأَةِ إِثَارَةُ السَّرَاجِ وَإِصْلَاحُ الطَّعَامِ وَأَنْ تَسْتَقْبِلَهُ عِنْدَ بَابِ بَيْتِهَا فَرَحَبَ بِهِ وَأَنْ تُقَدِّمَ إِلَيْهِ الطَّشْتَ وَالْمِنْدِيلَ وَأَنْ تُوضَّعَ وَأَنْ لَا تَمْنَعَهُ نَفْسَهَا إِلَّا مِنْ عِلَّةٍ مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۱۴، ص: ۲۵۴

از نبی اکرم ﷺ: حق مرد بر زن اینست که چراغ برایش برافروزد، و طعام خوب تهیه بیند، و تا در حیاط باستقبالش شتابد و باو خوش آمد گوید، و طشت و حوله آرد و دست او را بشوید و جز بواسطه علتی خود را از او منع ننماید

گرمی کانون خانواده همراه با محبت عاشقانه

عَنِ الصَّادِقِ عليه السلام قَالَ إِنْ قَوْمًا أَتَوْا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا رَأَيْنَا أَنَسًا يَسْجُدُ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَوْ كُنْتُ أَمْرًا أَحَدًا أَنْ يَسْجُدَ لِأَحَدٍ لِأَمَرْتُ الْمَرْأَةَ أَنْ تَسْجُدَ لِزَوْجِهَا مِنْ لَا يَحْضُرُهُ الْفَقِيه، ج ۳، ص: ۴۳۸

از امام صادق عليه السلام: جمعی خدمت نبی اکرم ﷺ آمدند و گفتند: ما مردمی را می بینیم که به یکدیگر سجده می کنند، حضرت فرمود: اگر کسی را دستور میدادم که بکسی سجده کند، به زن می گفتم که شوهر را سجده نماید.

نافرمانی ای که سبب بدترین عاقبت میشود

قَالَ عليه السلام لَوْ أَنَّ امْرَأَةً وَضَعَتْ أَحَدَ نَدْيَيْهَا طَبِيخَةً وَالْآخَرَ مَسْوِيَةً مَا أَدَّتْ حَقَّ زَوْجِهَا وَ لَوْ أَنَّهَا عَصَتْ مَعَ ذَلِكَ زَوْجَهَا طَرَفَهُ عَيْنِ أَلْفَيْتِ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ إِلَّا أَنْ تَتُوبَ وَ تَرْجِعَ مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۱۴، ص: ۲۵۷

پیامبر اکرم ﷺ فرمود: اگر زنی برای شوهر سینه و پستانها را بریان کند حق شوهر را ادا نکرده است و اگر با این همه یک لحظه نسبت به شوهر نافرمانی کند در درک اسفل جهنم جای گیرد مگر آن که توبه نماید و باز گردد.

زن اگر حقوقی که بر او که نسبت به شوهرش واجب کرده ادا کند، حق خدا را ادا کرده

وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا تُؤَدِّي الْمَرْأَةُ حَقَّ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ حَتَّى تُؤَدِّيَ حَقَّ زَوْجِهَا مستدرك الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۱۶، ص: ۲۵۷
و پیامبر اکرم ﷺ فرمود: زن حق خداوند عز و جل را ادا نکرده تا حق شوهر را ادا کند.

نجات یافتگان

وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنَّ النَّاجِيَ مِنَ الرَّجَالِ قَلِيلٌ وَمِنَ النِّسَاءِ أَقْلٌ وَأَقْلُ وَسَائِلِ الشَّيْخَةِ، ج ۲۰، ص: ۱۵۷
و امام صادق ﷺ فرمود: نجات یابندگان از مردها کم است و از زنها خیلی کمتر.

جهاد مرد و جهاد زن

۱- عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ كَتَبَ عَلَى الرَّجَالِ الْجِهَادَ وَعَلَى النِّسَاءِ الْجِهَادَ فَجِهَادُ الرَّجُلِ أَنْ يَبْذُلَ مَالَهُ وَدَمَهُ حَتَّى يُقْتَلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَجِهَادُ الْمَرْأَةِ أَنْ تَصْبِرَ عَلَى مَا تَرَى مِنْ أَدَى زَوْجِهَا وَغَيْرَتِهِ مِنْ لَا يَحْضُرُهُ الْفَقِيه، ج ۳، ص: ۴۳۹

از امام باقر (ع) خداوند بر مردان و بر زنان هر دو جهاد نوشته است جهاد مرد بذل مال و جان است تا کشته شود و جهاد زن آنست که بر غیرت و ناراحتی های شوهر صبر کند

۲- وَ فِي حَدِيثٍ آخَرَ قَالَ جِهَادُ الْمَرْأَةِ حُسْنُ التَّبَعْلِ الْكَافِرِ (ط - الإسلامية)، ج ۵، ص: ۹
و در حدیث دیگر جهاد زن خوب شوهرداری است.
در تحف العقول ص ۹۰ در ضمن حدیثی از وجود شریف رسول اکرم ﷺ، همین کلام را آورده

عنايات ویژه حق تعالی به زن در مقابل زحمات طاق فرسای او

عن أبي عبد الله ﷺ أن رسول الله ﷺ قال: أيما امرأة رفعت من بيت زوجها شيئاً من موضع إلى موضع تريد به صلاحاً نظر الله عز و جل إليها و من نظر الله إليه لم يعذبه فقالت أم سلمة رضوان الله عليه ذهب الرجال بكل خير فأى شيء للنساء المساكين فقال رسول الله ﷺ بلى إذا حملت المرأة كانت بمنزلة الصائم القائم المجاهد بنفسه و ماله في سبيل الله فإذا وضعت كان لها من الأجر ما لا تدري ما هو لعظمه

فإذا أرضعت كان لها بكل مصة كعدل عتق محرر من ولد إسماعيل فإذا فرغت من رضاعه ضرب ملك على جنبها [جنبها] و قال استأنف [استأنفى] العمل فقد غفر لك. الأمالى (للصدوق)، النص، ص: ۴۱۲

فرمود که رسول خدا (ص) فرمود هر زنی در خانه شوهر برای اصلاح چیزی را جابجا کند خدای عز و جل باو نظر کند و هر که خدا باو نظر کند عذابش نکند ام سلمه عرضکرد مردها همه خوبیها را بردند زن های بیچاره چه خوبی دارند؟ فرمود آری چون زنی آبستن شود مقام روزه دار و شب زنده دار و مجاهد با خود و مالش را در راه خدا دارد و چون بزاید اجری دارد که کس عظمت آن را نداند

و چون طفل را شیر دهد بهر مکی ثواب آزاد کردن یک بنده از اولاد اسماعیل دارد و چون از شیر دادن فارغ شود فرشته ای پر بر پهلویش زند و گوید کار خود را از سر گیر که آمرزیده شدی.

زنی که شرعاً حق نفقه و خرجی ندارد

وَعَنْ الصَّادِقِ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَيُّمَا امْرَأَةٍ خَرَجَتْ مِنْ بَيْتِهَا بِغَيْرِ إِذْنِ زَوْجِهَا فَلَا نَفَقَةَ لَهَا حَتَّى تَرْجِعَ الْكَافِيَ (ط الإسلامیة)، ج ۵، ص: ۵۱۴

حضرت امام صادق عليه السلام فرمود: هر زنی که بی اجازه شوهر از خانه بیرون رود تا برگردد حق خرجی ندارد.

زنی که پیوسته در حال گناه است، تا...

عَنْ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ أَخِيهِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عليه السلام سَأَلْتُهُ عليه السلام عَنِ الْمَرْأَةِ الْمَغَاضِبَةِ زَوْجَهَا هَلْ لَهَا صَلَاةٌ أَوْ مَا حَالُهَا قَالَ عليه السلام لَا تَزَالُ عَاصِيَةً حَتَّى يَرْضَى عَنْهَا بَدَارُ الْأَنْوَارِ (ط - بیروت)، ج ۱۰، ص: ۲۸۵

علی بن جعفر گوید از برادرم امام کاظم عليه السلام پرسیدم زنی که شوهر بر او غضبناک است آیا نمازش صحیح است یا چگونه است حال او؟ امام عليه السلام فرمود: پرسیدم زنی که شوهر بر او غضبناک است آیا نمازش صحیح است یا چگونه است حال او؟ فرمود: پیوسته در حال گناه است، تا شوهر از او راضی شود.

کیفری بزرگ بر اعمالی ظاهراً کوچک

وَقَالَ الصَّادِقُ عليه السلام أَيُّمَا امْرَأَةٍ تَطَيَّبَتْ لِغَيْرِ زَوْجِهَا لَمْ يُقْبَلْ مِنْهَا صَلَاةٌ حَتَّى تَغْتَسِلَ مِنْ طَيِّبِهَا كَغُسْلِهَا مِنْ جَنَابَتِهَا الْكَافِيَ (ط - دارالحدیث)، ج ۱۱، ص: ۱۶۲

و حضرت امام صادق عليه السلام فرمود: هر زنی که برای غیر شوهر عطر بزند خداوند نمازش را قبول نکند تا از آن غسل کند چنان که از جنابت غسل می کند. (احتمالاً مراد توبه و قصد جدی بازگشت از این کار باشد)

زن در امور ناشویی باید کاملاً فقط در خدمت شوهر باشد

۱- قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَيُّمَا امْرَأَةٍ بَاتَتْ وَ زَوْجُهَا عَلَيْهَا سَاخِطٌ فِي حَقِّ لَمْ يُقْبَلْ مِنْهَا صَلَاةٌ حَتَّى يَرْضَى عَنْهَا وَ أَيُّمَا امْرَأَةٍ تَطَيَّبَتْ لِغَيْرِ زَوْجِهَا لَمْ يُقْبَلْ مِنْهَا صَلَاةٌ حَتَّى تَغْتَسِلَ مِنْ طَيِّبِهَا كَغُسْلِهَا مِنْ جَنَابَتِهَا . الْكَافِيَ (ط - الإسلامیة)، ج ۵، ص: ۵۰۷

و حضرت امام صادق علیه السلام فرمود: : هر زنی که شب کند و شوهر بر او درحق (حقى از حقوق شوهر) خشمگین باشد خداوند نماز او را قبول نکند تا از او خشنود گردد.

هر زنی که برای غیر شوهر عطر بزند خداوند نمازش را قبول نکند تا از آن غسل کند چنان که از جنابت غسل می کند. (احتمالاً مراد توبه و قصد جدی بازگشت از این کار باشد)

۲- وَقَالَ الصَّادِقُ علیه السلام أَيُّمَا امْرَأَةٍ بَاتَتْ وَ زَوْجَهَا عَلَيْهَا سَاحِطٌ فِي حَقِّ لَمْ تُقْبَلْ مِنْهَا صَلَاةٌ حَتَّى يَرْضَى عَنْهَا مِنْ لَا يَحْضِرُهُ الْفَقِيه، ج ۳، ص: ۴۳۹

و از امام صادق علیه السلام: هر زنی که شب کند و شوهر بر او بحق خشمگین باشد خداوند نماز او را قبول نکند تا از او خشنود گردد.

۳- عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: جَاءَتْ امْرَأَةٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا حَقَّ الزَّوْجِ عَلَى الْمَرْأَةِ قَالَ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ فَقَالَتْ فَخَبِّرْنِي عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ

فَقَالَ لَيْسَ لَهَا أَنْ تَصُومَ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْنِي تَطَوُّعًا وَ لَا تَخْرُجَ مِنْ بَيْتِهَا إِلَّا بِإِذْنِهِ وَ عَلَيْهَا أَنْ تَطِيبَ بِأَطْيَبِ طَيِّبِهَا وَ تَلْبَسَ أَحْسَنَ ثِيَابِهَا وَ تَزِينَ بِأَحْسَنِ زِينَتِهَا وَ تَعْرِضَ نَفْسَهَا عَلَيْهِ غَدْوَةً وَ عَشِيَّةً وَ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ حَقُّهُ عَلَيْهَا. الكافي (ط - الإسلامية)، ج ۵، ص: ۵۰۸

از امام صادق علیه السلام: زنی نزد رسول الله صلى الله عليه وآله آمد و عرض کرد حق شوهر بر زن چیست؟ فرمود بیش از این است که ذکر شو گفت مرا خبر بده از برخی از آنها

فرمود روز (مستحبی) نگیرد مگر با اجازه قبلی او و از خانه اش بیرون نرود مگر باذن قبلی او و بر او لازم استب بهترین بویهای خوش را استعمال کند و بهترین لباسهایش را بپوشد و به بهترین زینتها و آرایشها خود را بیاراید و خود را شبانه روز در معرض او قرار دهد و حقوق مرد بر زنش خیلی بیش از اینهاست

عقوبتی در حد لعنت خدا و دوری از رحمت او

و قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام أَيُّمَا امْرَأَةٍ وَضَعَتْ نَوْبَهَا فِي غَيْرِ مَنْزِلِ زَوْجِهَا وَ بَغِيْرِ إِذْنِهِ لَمْ تَزَلْ فِي لَعْنَةِ اللَّهِ إِلَى أَنْ تَرْجِعَ إِلَى بَيْتِهَا مِنْ لَا يَحْضِرُهُ الْفَقِيه، ج ۳، ص: ۴۴۰

حضرت امام صادق علیه السلام: هر زنی که در غیر خانه شوهر بی اجازه او جامه از تن در آرد تا وقتی که بخانه باز گردد در لعنت خدا باشد. (از رحمت او دور است)

زن سعادت مند وزن ملعونه

وَ عَنْ الصَّادِقِ علیه السلام مَلْعُونَةٌ مَلْعُونَةٌ امْرَأَةٌ تُوْذِي زَوْجَهَا وَ سَعِيدَةٌ سَعِيدَةٌ امْرَأَةٌ تَكْرُمُ زَوْجَهَا وَ لَا تُؤْذِيهِ وَ تَطِيعُهُ فِي جَمِيعِ أَحْوَالِهِ بحار الأنوار (ط - بيروت)، ج ۷۳، ص: ۳۵۴

امام صادق در حدیثی، فرمودند ملعونست ملعون زنی که شوهرش را آزار کند، و سعادت‌مند است زنی که گرامی دارد شوهرش را و آزارش ندهد و فرمانش برد در هر حال

حرفی که باعث میشود همه اعمال خوب باطل و نابود شود

وَعَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ أَيَّمَا امْرَأَةٍ قَالَتْ لِرَوْجِهَا مَا رَأَيْتُ مِنْكَ خَيْرًا قَطُّ فَقَدْ حَبَطَ عَمَلُهَا الْوَاقِسُ، ج ۲۲، ص: ۷۸۱
و حضرت امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ: هر زنی که به شوهر بگوید: من از تو تا کنون خیر ندیده‌ام همه اعمالش باطل گردد.

اطاعت شوهر سبب مغفرت و آمرزش خود و دیگران، در سرای دیگر

۱- وَعَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ إِنَّ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ فِي بَعْضِ حَوَائِجِهِ وَ عَهْدَ إِلَى امْرَأَتِهِ عَهْدًا أَنْ لَا تَخْرُجَ مِنْ بَيْتِهَا حَتَّى يَقْدَمَ قَالَ وَ إِنَّ أَبَاهَا مَرِضٌ فَبَعَثَتِ الْمَرْأَةُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ إِنَّ زَوْجِي خَرَجَ وَ عَهْدَ إِلَيَّ أَنْ لَا أُخْرَجَ مِنْ بَيْتِي حَتَّى يَقْدَمَ وَ إِنَّ أَبِي مَرِضٌ أَفْتَأْمُرُنِي أَنْ أَعُودَهُ فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا، اجْلِسِي فِي بَيْتِكَ وَ أَطِيعِي زَوْجَكَ

قَالَ فَمَاتَ فَبَعَثَتْ إِلَيْهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أَبِي قَدْ مَاتَ فْتَأْمُرُنِي أَنْ أَحْضَرَهُ فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا، اجْلِسِي فِي بَيْتِكَ وَ أَطِيعِي زَوْجَكَ قَالَ فَدَفِنَ الرَّجُلُ فَبَعَثَ إِلَيْهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى قَدْ غَفَرَ لَكَ وَ لَأَبِيكَ بِطَاعَتِكَ لِرَوْجِكَ
مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۱۴، ص: ۲۵۸

و از آن حضرت: در زمان نبی اکرم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مردی برای کاری بیرون رفت و از همسرش پیمان گرفت که تا او باز گردد، از خانه بیرون نرود، پدر زن مریض شد و قاصدی خدمت پیغمبر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرستاد که قصه را بحضرت باز گوید و از او اجازه خواهد که عیادت پدر رود، پیغمبر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اجازه نداد. و پیغام داد که در خانهات بنشین، و فرمان شوهر ببر،

پدر مرد، زن از پیغمبر اجازه خواست بجنزه پدر حاضر شود، حضرت فرمود: در خانه بنشین و شوهر را اطاعت کن. مرد را دفن کردند، پیغمبر برای زن قاصدی فرستاد که خداوند متعال تو و پدرت را آمرزید بواسطه این اطاعت که از شوهر نمودی.

۲- وَ فِي رِوَايَةٍ عَنْ أَنَسٍ قَالَ خَرَجَ رَجُلٌ غَازِيًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ أَوْصَى امْرَأَتَهُ أَنْ لَا تَنْزِلَ مِنْ فَوْقِ بَيْتِهِ إِلَى حِينِ يَقْدَمُ وَ كَانَ وَالِدُهَا فِي السُّفْلِ فَاسْتَكَى فَأَرْسَلَتْ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ۶ تُخْبِرُهُ وَ تَسْتَأْمِرُهُ فَأَرْسَلَ إِلَيْهَا أَنْ اتَّقِي اللَّهَ وَ أَطِيعِي زَوْجَكَ تَمَامَ الْخَبَرِ
مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۱۴، ص: ۲۵۷

از انس: مردی بجهاد رفت و به زنش سفارش کرد که تا وقتی باز گردد از بالا خانه فرود نیاید، و پدر زن در طبقه پایین بود، پدر بیمار شد، زن بمحضر پیغمبر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرستاد که از او اجازه گیرد نزد پدر رود، پیغمبر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جواب فرستاد: از خدا بترس و از شوهر اطاعت کن (تا آخر خبر ...)

اذیت به شوهر، حق الناسی که فقط باید شوهر از آن بگذرد
وَعَنْهُ قَالَ كَانَ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام امْرَأَةٌ وَكَانَتْ تُؤْذِيهِ فَكَانَ يَغْفِرُ لَهَا مِنْ لَا يَحْضِرُهُ الْفَقِيه، ج ۳، ص: ۴۴۱
و از آن: امام صادق عليه السلام زنی داشت که او را اذیت می کرد، و امام از او در می گذشت.

بهترین انسانها

قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ وَأَنَا خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي مِنْ لَا يَحْضِرُهُ الْفَقِيه، ج ۳، ص: ۵۵۵
پیغمبر صلى الله عليه وآله فرمود: بهترین شما آنست که برای خانواده خود بهتر باشد و من بهترین شما هستم برای اهل بیت و خانواده خود بهتر هستم.
و بهتر است او را از هزار شتر که بدهد بدرویشان و بیرون نرود از دنیا تا آنکه ببیند جای خود را در بهشت یا علی هر که ننگ ندارد از خدمت عیال داخل گرداند او را خدا در بهشت بی حساب یا علی خدمت عیال کفاره گناهان کبیره است و باز مینشانند غضب پروردگار را و مهر حور العین است و زیاد میگرداند حسنات و درجات را یا علی خدمت نمیکند عیال را مگر صدیق یا شهید یا مردیکه خواهد بوی خدا خیر دنیا و آخرت را

۴- اهمیت فرزند و وظائف پدر و مادر در قبال ایشان

گلی از گلهای بهشت

عَنِ السَّكُونِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله الْوَلَدُ الصَّالِحُ رِيحَانَةٌ مِنْ رِيَاحِينَ الْجَنَّةِ الْكَافِرِ (ط - الإسلامية)، ج ۶، ص: ۳
پیغمبر صلى الله عليه وآله فرمود: فرزند خوب و صالح گلی از گلهای بهشت است.

هدیه الهی به بنده مومنش

عَنِ الصَّادِقِ عليه السلام قَالَ مِيرَاثُ اللَّهِ مِنْ عَبْدِهِ الْمُؤْمِنِ وَكَدِّ صَالِحٍ يَسْتَغْفِرُ لَهُ بَحَارُ الْأَنْوَارِ (ط - بيروت)، ج ۱۰، ص: ۹۰
امام صادق عليه السلام: میراثی که از بنده بخدا میرسد، بنده صالحی است که برای او استغفار کند.

نعمتها و حسنات در زندگی انسانها

وَعَنْهُ عليه السلام قَالَ الْبَنَاتُ حَسَنَاتٌ وَالْبُنُونَ نِعْمَةٌ فَالْحَسَنَاتُ يُثَابُ عَلَيْهَا وَالنِّعْمَةُ يُسْأَلُ عَنْهَا مِنْ لَا يَحْضِرُهُ الْفَقِيه، ج ۳، ص: ۴۸۱
و از آن حضرت: دختر حسنه و پسر نعمت است. حسنه ثواب دارد و نعمت سؤال و محاسبه.

دختر گلی که انسان از شیرینی او استفاده میکند و خدارو زیش را میدهد

۱- وَ بَشَّرَ النَّبِيُّ ﷺ بِإِنْتِهِ فَنظَرَ فِي وُجُوهِ أَصْحَابِهِ فَرَأَى الْكَرَاهِيَةَ فِيهِمْ فَقَالَ مَا لَكُمْ رِيحَانَةٌ أَشْمَهَا وَ رَزَقَهَا عَلَى اللَّهِ

مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۱۵، ص: ۱۱۷

به پیغمبر ﷺ بشارت دختری دادند، به اصحاب نگریست، آثار کراهت در چهره آن‌ها مشاهده کرد، فرمود: چه می‌شود شما را؟ گلی است که من می‌بویم و خدا روزی او را میدهد.

۲- وَ رَوَى عَنْ حَمْرَةَ بْنِ حَمْرَانَ بِإِسْنَادِهِ أَنَّهُ أَتَى رَجُلٌ النَّبِيَّ ﷺ وَ عِنْدَهُ رَجُلٌ فَأَخْبَرَهُ بِمَوْلُودٍ لَهُ فَتَغَيَّرَ لَوْنُ الرَّجُلِ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ مَا لَكَ فَقَالَ خَيْرٌ قَالَ قُلْ

قَالَ خَرَجْتُ وَ الْمَرْأَةُ تَمَخَضُ فَأَخْبَرْتُ أَنَّهَا وَ لَدَتْ جَارِيَةً فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ الْأَرْضُ تُقَلِّهَا وَ السَّمَاءُ تُظَلِّهَا وَ اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَ هِيَ رِيحَانَةٌ تَسْمُهَا ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَى أَصْحَابِهِ

فَقَالَ مَنْ كَانَتْ لَهُ ابْنَةٌ وَ هُوَ مَقْرُوحٌ وَ مَنْ كَانَتْ لَهُ ابْنَتَانِ فَيَا غَوَّاثَهُ وَ مَنْ كَانَتْ لَهُ ثَلَاثُ بَنَاتٍ وَضِعَ عَنْهُ الْجِهَادُ وَ كُلُّ مَكْرُوهٍ وَ مَنْ كَانَتْ لَهُ أَرْبَعُ بَنَاتٍ فَيَا عِبَادَ اللَّهِ أَعِينُوهُ يَا عِبَادَ اللَّهِ أَرْضُوهُ يَا عِبَادَ اللَّهِ أَرْحَمُوهُ ثواب الأعمال و عقاب الأعمال،

النص، ص: ۲۰۲

روایت است که مردی خدمت نبی اکرم ﷺ آمد، و بمرد دیگری که خدمت حضرت نشسته بود، بشارت فرزندی داد، پیغمبر ﷺ فرمود: چه می‌شود ترا؟ مرد گفت خیر است، فرمود بگو چیست؟

مرد گفت، من از خانه که بیرون آمدم همسرم در دزایمان داشت، و خبر یافتم که دختر زاییده، حضرت فرمود: زمین او را می‌کشد، و آسمان بر او سایه می‌افکند، و خدا روزیش می‌دهد، و خود او گلی است که می‌بوئیش، و بعد رو باصحاب کرد و

فرمود: هر که یک دختر دارد؛ او مجروح (یا در مشقت) است، و هر که دو دختر دارد، وای بر او، و هر که سه دختر دارد، از او جهاد برداشته است، و هر که چهار دختر دارد، ای بندگان خدا او را کمک کنید، باو قرض دهید، باو ترحم آرید.

چه خوب فرزندان او اند دختران پوشیده و پرده‌نشین

۱- عَنْ حُدَيْفَةَ الْيَمَانِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ خَيْرُ أَوْلَادِكُمُ الْبَنَاتُ بحار الأنوار (ط - بیروت)، ج ۱۰، ص: ۹۱

از حذیفه، پیغمبر ﷺ فرمود: بهترین فرزندان دختر است.

۲- وَ مِنَ الرَّوْضَةِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ نِعْمَ الْوَلَدُ الْبَنَاتُ الْمُخَدَّرَاتُ مَنْ كَانَتْ عِنْدَهُ وَاحِدَةً جَعَلَهَا اللَّهُ سِتْرًا لَهُ مِنَ النَّارِ وَ مَنْ كَانَتْ عِنْدَهُ اثْنَتَانِ أَدْخَلَهُ اللَّهُ بِهِمَا الْجَنَّةَ وَ إِنْ كُنَّ ثَلَاثًا أَوْ مِثْلَهُنَّ مِنَ الْأَخْوَاتِ وَضِعَ عَنْهُ الْجِهَادُ وَ الصَّدَقَةُ مستدرک

الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۱۵، ص: ۱۱۶

پیغمبر ﷺ فرمود: چه خوب فرزندان اند دختران پوشیده و پرده‌نشین، هر که یک دختر داشته باشد، خداوند او را همچون سپری از آتش برایش قرار میدهد، و هر که دوتا داشته باشد، خداوند او را بواسطه آنها به بهشت برد، و اگر سه تا داشته باشد، یا سه خواهر جهاد و صدقه (زکاة) از او برداشته است.

فرزند، جانشین انسان و نعمت الهی بر بقای او

۱- عَنْ الرَّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِذَا أَرَادَ بَعْدَ خَيْرٍ أَلَمْ يُمْتَهُ حَتَّى يُرِيَهُ الْخَلْفَ مِنْ لَا يَحْضِرُهُ الْفَقِيه، ج ۳، ص: ۴۸۱

از امام رضا علیه السلام نقل است فرمودند: چون خدا خواهد به بنده‌ای خیری دهد، نمیرد تا فرزند خود را ببیند

۲- وَ رَوَى أَنَّ مَنْ مَاتَ بِلَا خَلْفٍ فَكَأَنَّ لَمْ يَكُنْ فِي النَّاسِ وَمَنْ مَاتَ وَ لَهُ خَلْفٌ فَكَأَنَّ لَمْ يَمُتْ بَحَارِ الْأَنْوَارِ (ط - بیروت)، ج ۱۰، ص: ۹۱

و روایت است هر که بی‌اولاد بماند و بمیرد چنانست که در میان مردم نبوده، و هر که بمیرد و فرزند بگذارد چنان است که نمرده.

رحمت الهی و پاداش اخروی در محبت به فرزندان خصوصا دختران

عَنِ الصَّادِقِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَيَرْحَمُ الرَّجُلَ لِسِدَّةِ حُبِّهِ لَوْلَدِهِ وَقَالَ لَهُ عُمَرُ بْنُ يَزِيدٍ إِنَّ لِي بَنَاتٍ فَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَهُ لَعَلَّكَ تَتَمَنَّى مَوْتَهُنَّ أَمَا إِنَّكَ لَوْ تَمَنَيْتَ مَوْتَهُنَّ وَمِنْ لَمْ تُؤَجَّرْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ لَقَيْتَ رَبَّكَ حِينَ تَلْقَاهُ وَ أَنْتَ عَاصٍ مِنْ لَا يَحْضِرُهُ الْفَقِيه، ج ۳، ص: ۴۸۲

از امام صادق علیه السلام: خداوند به مردی که بفرزند خود محبت زیاد ورزد رحمت آرد. عمر بن یزید به حضرت عرضه داشت که: چند دختر دارم، فرمود گویا آرزوی مرگشان را می‌کشی؟ اگر چنین باشد و بمیرند هرگز در قیامت اجری نخواهی داشت، و با حالت عصیان خدا را ملاقات خواهی کرد.

تکلیف و بار سنگین دخترداران

و قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَنْ عَالَ ثَلَاثَ بَنَاتٍ أَوْ ثَلَاثَ أَخَوَاتٍ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ أَنْتَيْنِ قَالَ وَ أَنْتَيْنِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ وَاحِدَةً قَالَ وَ وَاحِدَةً وَسَأَلْتُ الشَّيْخَةَ، ج ۲۱، ص: ۳۶۸

و پیغمبر ﷺ فرمود: هر که سه دختر یا سه خواهر داشته باشد، بهشت بر او واجب شود، پرسیدند یا رسول الله (ص)! و نیز اگر کسی دوتا داشته باشد؟ فرمود: و اگر دو دختر هم داشته باشد. پرسیدند اگر چه یک دختر داشته باشد؟ فرمود اگر چه یک دختر داشته باشد.

ازدواج زود دختران، با دقت‌های لازم، از سعادت پدران آنهاست

عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ مِنْ سَعَادَةِ الرَّجُلِ أَنْ لَا تَحِيضَ ابْنَتُهُ فِي بَيْتِهِ وَسَأَلْتُ الشَّيْخَةَ، ج ۲۰، ص: ۲۴

از نبی اکرم ﷺ: از سعادت مرد اینست که دخترش در خانه‌اش حیض نبیند.

عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ أَحِبُّوا الصَّبِيَّانَ وَارْحَمُوهُمُ فَإِذَا وَعَدْتُمُوهُمُ فَفُوا لَهُمْ فَإِنَّهُمْ لَا يَرُونَ إِلَّا أَنْكُمْ تَرُزُقُونَهُمْ سَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ، ص:

۲۲۰

از نبی اکرم ﷺ: کودکان را دوست بدارید و بایشان ترحم کنید، و اگر بآنها وعده‌ای دادید وفا نمایید، که جز شما برای خود روزی آوری نمی‌شناسند.

عدالت در اظهار محبت به فرزندان، لازم است

وَعَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ نَظَرَ إِلَى رَجُلٍ لَهُ ابْنَانِ فَمَبَّلَ أَحَدَهُمَا وَتَرَكَ الْآخَرَ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ فَهَلَّا سَاوَيْتَ بَيْنَهُمَا وَقَالَ ﷺ

اعْدِلُوا بَيْنَ أَوْلَادِكُمْ فِي السَّرِّ كَمَا تُحِبُّونَ أَنْ يَعْدِلُوا بَيْنَكُمْ فِي الْبَرِّ وَاللُّطْفِ جَامِعِ أَحَادِيثِ الشَّيْخَةِ (للبروجردی)، ج ۲۶، ص: ۸۷۲

و از آن حضرت ﷺ آمده است که: مردی را دید یکی از دو کودک خود را بوسید و دیگری را نبوسید، حضرت فرمود: چرا بین دو کودک خود مساوات نکردی؟! او فرمود: بین فرزندانان به عدالت رفتار کنید چنان که می‌خواهید بین شما عدالت باشد.

بوسیدن و محبت ویژه به فرزندان ناشی از دل پر رحمت است و سبب درجات معنوی

۱- وَرَوَى أَنْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَبَلَ الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ فَقَالَ الْأُقْرَعُ بْنُ حَابِسٍ إِنَّ لِي عَشْرَةَ مِنَ الْأَوْلَادِ مَا قَبَلْتُ وَاحِدًا

مِنْهُمْ فَقَالَ ﷺ مَا عَلَيَّ إِنْ نَزَعَ اللَّهُ الرَّحْمَةَ مِنْكَ أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا بَحَارِ الْأَنْوَارِ (ط - بیروت)، ج ۱۰۱، ص: ۹۲

و روایت است که پیغمبر ﷺ حسنین را بوسید، اقرع بن حابس گفت: من ده فرزند دارم و تا کنون هیچ کدام را نبوسیده‌ام، حضرت فرمود: اگر خدا رحمت را از دل تو برداشته بمن چه مربوط است.

۲- وَقَالَ ﷺ قَبَلُوا أَوْلَادَكُمْ فَإِنَّ لَكُمْ بِكُلِّ قَبْلَةٍ دَرَجَةٌ فِي الْجَنَّةِ مَا بَيْنَ كُلِّ دَرَجَتَيْنِ خَمْسُمِائَةٍ عَامِ مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ، ص: ۲۲۰

و فرمود: کودکان خود را ببوسید که بهر بوسه‌ای درجه‌ای در بهشت برای شما خواهد بود که هر درجه پانصد سال راه است.

۳- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَبْلَةُ الْوَالِدِ رَحْمَةٌ وَقَبْلَةُ الْمَرْأَةِ شَهْوَةٌ وَقَبْلَةُ الْوَالِدَيْنِ عِبَادَةٌ وَقَبْلَةُ الرَّجُلِ أَخَاهُ دِينٌ وَزَادَ عَنْهُ

الْحَسَنُ الْبَصْرِيُّ وَقَبْلَةُ الْإِمَامِ الْعَادِلِ طَاعَةٌ بَحَارِ الْأَنْوَارِ (ط - بیروت)، ج ۱۰۱، ص: ۹۳

امیر مؤمنان علیه السلام فرمود: بوسیدن فرزند رحمت است، و بوسیدن همسر (زن) شهوت است، و بوس والدین عبادت است، و بوسیدن مرد برادر مؤمنش را دین است، و حسن بصری باین روایت این جمله را اضافه کرده: بوسیدن امام عادل طاعت است.

مساوات و عدالت بین فرزندان حتی در بوسیدن

۱- رَوَى أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لِمَنْ أَعْطَى بَعْضُ أَوْلَادِهِ شَيْئًا: «أَكُلْ وَلَدَكَ أُعْطِيَ مِثْلَهُ؟». قَالَ: لَا. قَالَ: «فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ

اعْدِلُوا بَيْنَ أَوْلَادِكُمْ». الْحَيَاءُ / تَرْجُمَهُ أَحْمَدُ آرَام، ج ۶، ص: ۶۱۳

از پیامبر ﷺ روایت کرده‌اند که به کسیکه یکی از فرزندان خود چیزی داد فرمود: «آیا به همه فرزندان مثل آن چیز را می‌دهی؟» گفت: نه. فرمود: «از خدا بترسید و میان فرزندان خود به عدالت رفتار کنید».

۲-۷۵۴ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَحِبُّ أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ أَوْلَادِكُمْ حَتَّى فِي الْقَبْلِ. نهج الفصاحة ص: ۳۰۶

از نبی اکرم ﷺ: خداوند دوست دارد که میان فرزندان خود حتی در بوسیدن آنها بعدالت رفتار کنید.

نام نیکو به فرزندان حقشان به گردن والدین

عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ سَمُّوا أَوْلَادَكُمْ أَسْمَاءَ الْأَنْبِيَاءِ وَأَحْسِنِ الْأَسْمَاءَ عَبْدُ اللَّهِ وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بحار الأنوار (ط - بیروت)، ج ۱۰، ص: ۹۲

از نبی اکرم ﷺ بر فرزندان خود نامهای پیامبران را بگذارید، و بهترین اسمها عبد الله و عبد الرحمن میباشد.
وَعَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ مِنْ حَقِّ الْوَالِدِ عَلَى وَالِدِهِ ثَلَاثَةٌ يُحَسِّنُ اسْمَهُ وَيُعَلِّمُهُ الْكِتَابَةَ وَيُزَوِّجُهُ إِذَا بَلَغَ روضة الواعظین و بصيرة المتعظین (ط - القديمة)، ج ۲، ص: ۳۶۹ بحار الأنوار (ط - بیروت)، ج ۱۰، ص: ۹۲
از نبی اکرم ﷺ نقل است فرمودند: از حقوق فرزند بر پدر این سه چیز است: نام خوب بر او بگذارد، و باو نوشتن بیاموزد، و چون بالغ شد برایش ازدواج کند

حقوق متقابل پدر و فرزند

در نهج البلاغه مولا امیرالمومنین علیه السلام (در باره حق پدر و فرزند بر یکدیگر) فرموده است میفرمایند

[۴۰۷] ۳۹۹ وَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّ [لِلْوَالِدِ عَلَى الْوَالِدِ] لِلْوَالِدِ حَقًّا وَإِنَّ [لِلْوَالِدِ عَلَى الْوَالِدِ] لِلْوَالِدِ حَقًّا عَلَى الْوَالِدِ حَقًّا فَحَقُّ الْوَالِدِ عَلَى الْوَالِدِ أَنْ يُطِيعَهُ فِي كُلِّ شَيْءٍ إِلَّا فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ وَحَقُّ الْوَالِدِ عَلَى الْوَالِدِ أَنْ يُحَسِّنَ اسْمَهُ وَ يُحَسِّنَ آدَبَهُ وَيُعَلِّمَهُ الْقُرْآنَ نَهج البلاغه (للصباحي صالح)، ص: ۵۴۶

فرزند را بر پدر حقی و پدر را بر فرزند حقی است، ۲- حق پدر بر فرزند آنست که پدر را در هر چیز مگر در نافرمانی از خداوند سبحان اطاعت و پیروی نماید، ۳- و حق فرزند بر پدر آنست که نام فرزند را نیکو قرار دهد (بنام یکی از معصومین علیهم السلام یا یکی از فرزندان و خاندان آنها نام نهد) و او را با ادب و آراسته و زیباترینش کند، و قرآن را باو بیاموزد.

اثر خوب نام نیک بر فرزندان

عَنِ الرَّضَاءِ عَنِ أَبِيهِ عَنْ آبَائِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَا مِنْ قَوْمٍ كَانَتْ لَهُمْ مَشُورَةٌ فَحَضَرَ مَعَهُمْ مِنْ اسْمِهِ مُحَمَّدٌ أَوْ أَحْمَدٌ فَأَدْخَلُوهُ فِي مَشُورَتِهِمْ إِلَّا كَانَ خَيْرًا لَهُمْ صحيحة الإمام الرضا عليه السلام، ص: ۴۴

از حضرت رضا علیه السلام پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: هیچ قومی به مشورت نشینند که در میان آنها محمد صلی الله علیه و آله یا احمد نام باشد، مگر اینکه وی برای آنها مفید و خیر خواهد بود.

به وعده های خود به بچه ها عمل کنید

عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: أَحِبُّوا الصِّبْيَانَ وَارْحَمُوهُمْ فَإِذَا وَعَدْتُمُوهُمْ فَمُوا لَهُمْ فَإِنَّهُمْ لَا يَرُونَ إِلَّا أَنْكُمْ تَرُزُّوْنَهُمْ «۳». بحار الأنوار (ط - بيروت)، ج ۱۰، ص: ۹۲

از نبی اکرم صلی الله علیه و آله: کودکان را دوست بدارید و بایشان ترحم کنید، و اگر بآنها وعده ای دادید وفا نمایید، که جز شما برای خود روزی آوری نمی شناسند.

عاق والدین و عاق اولاد

۱- وَقَالَ صلی الله علیه و آله يَلْزَمُ الْوَالِدِينَ مِنْ عَفْوِ الْوَالِدِ مَا يَلْزَمُ الْوَالِدَ لَهَا مِنَ الْعَفْوِ مَنْ لَا يَحْضِرُهُ الْفَقِيه، ج ۳، ص: ۴۸۳

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرموده: «چنانچه فرزند عاق پدر و مادر می شود هر گاه حقوق ایشان را به جای نیاورد، پدر و مادر نیز عاق فرزند می شوند هر گاه حقوق فرزند را رعایت نکنند»

۲- وَقَالَ صلی الله علیه و آله وَالَّذِي بَعَثَنِي بِالْحَقِّ إِنَّ الْعَاقَّ لَوَالِدِيهِ مَا يَجِدُ رِيحَ الْجَنَّةِ مَكَامِهِ الْأَخْلَاق، ص: ۲۲۰
و نیز فرمود: قسم به آنکه مرا به حق برانگیخت، فرزندی که عاق والدین باشد بوی بهشت را نخواهد شنید.

نیکی به فرزند به خودانسان ، برمیگردد

عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام قَالَ بَرَّ الرَّجُلُ بَوَالِدِهِ بَرَّهُ بَوَالِدِيهِ الْوَافِي، ج ۲۳، ص: ۱۳۸۸
از امام صادق علیه السلام وارد است فرمودند نیکی مرد بفرزندش نیکی به والدین اوست. (سبب رحمت و مغفرت و آمرزش اوست)

شبهت فرزند به پدر، از نعمتهای الهی و باعث سعادت اوست

۱- مِنْ كِتَابِ الْمَحَاسِنِ عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام قَالَ مِنْ سَعَادَةِ الرَّجُلِ أَنْ يَكُونَ الْوَالِدُ يُعْرِفُ بِشِبْهِهِ وَحَلْفِهِ وَحَلْقِهِ وَشَمَائِلِهِ بَحَارِ الْأَنْوَارِ (ط - بيروت)، ج ۱۰، ص: ۹۵
از امام صادق علیه السلام: از سعادت مرد اینست که فرزندش به شباهت، و شکل و اخلاق او شناخته شود.

۲- عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام قَالَ مِنْ نِعَمِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى الرَّجُلِ أَنْ يُشْبِهَهُ وَكُدَّهُ رَوْضَةُ الْمُتَّقِينَ فِي شَرْمٍ مَنْ لَا يَحْضِرُهُ الْفَقِيه (ط - القديمة)، ج ۸، ص: ۵۹۹

از امام صادق علیه السلام یکی از نعمت‌های خداوند عز و جل بر مرد اینست که فرزندش شبیه او باشد.

رعایت مسائل ریز در بر حور دباوالدین از طرف فرزند لازم است

وَقِيلَ لِعَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام أَنْتَ أَبَرُّ النَّاسِ بِأُمَّكَ وَ لَا تَرَاكَ تَأْكُلُ مَعَهَا قَالَ أَخَافُ أَنْ تَسْبِقَ يَدِي إِلَيَّ مَا سَبَقَتْ عَيْنُهَا إِلَيْهِ
فَأَكُونُ قَدْ عَقَقْتُهَا وسائل الشيعة، ج ٢٤، ص: ٢٦٤

و به حضرت زین العابدین علیه السلام عرضه داشتند که: تو از هر کس بمادر نیکوتری پس چرا دیده نشده که با او در یک سفره غذا بخوری؟ فرمود: میترسم دستم به لقمه‌ای برود که چشم مادر بآن بوده و عاق او شوم.

نحوه تبریک گفتن به پدر و مادر طفل

عَنِ الصَّادِقِ عليه السلام قَالَ هُنَّا رَجُلٌ رَجُلًا أَصَابَ ابْنًا فَقَالَ أَهْنُوكَ الْفَارِسِيُّ فَقَالَ لَهُ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ عليه السلام مَا أَعْلَمُكَ أَنْ يَكُونَ فَارِسًا
أَوْ رَاجِلًا فَقَالَ لَهُ جَعَلْتُ فِدَاكَ فَمَاذَا أَقُولُ قَالَ تَقُولُ شَكَرْتُ الْوَاهِبَ وَ بَوْرِكَ لَكَ فِي الْمَوْهُوبِ وَ بَلَغَ أَشُدَّهُ وَ رَزَقْتَ بَرَّهُ
مكارم الأخلاق، ص: ٢٢١

و از امام صادق علیه السلام مردی خواست بدیگری برای تازه مولودش تبریک گوید بوی گفت: این سوار (عرب القابی را بر فرزند می‌نهاد برای تفأل (فال نیک و شگون زدن) که هم چنان شود) را بتو تبریک می‌گویم، حضرت حسن (ع) شنید و بوی گفت: از کجا میدانی که سواره خواهد شد یا پیاده؟ مرد گفت پس چه بگویم فدایت شوم؟ فرمود: بگو: به سپاس خداوندی که بخشنده این فرزند به تست موفق باشی، و فرزند نیز بر تو مبارک باشد و به رشد نائل آید و وسیله خیر تو گردد.

ثواب عظیم و بزرگ، در بردن هدیه بر خانواده و فرزندان

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله مَنْ دَخَلَ السُّوقَ فَاشْتَرَى تُخْفَةً فَحَمَلَهَا إِلَى عِيَالِهِ كَانَ كَحَامِلِ صَدَقَةٍ إِلَى
قَوْمٍ مَحَاوِيجٍ وَ لَيْدًا بِالْإِنَاثِ قَبْلَ الذُّكُورِ فَإِنَّهُ مَنْ فَرَحَ ابْنَتَهُ فَكَأَنَّمَا أَعْتَقَ رَقَبَةً مِنْ وَ لِدِ إِسْمَاعِيلَ وَ مَنْ أَفْرَأَ عَيْنَ ابْنٍ فَكَأَنَّمَا
بَكَى مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَ مَنْ بَكَى مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ أَدْخَلَهُ اللَّهُ جَنَّاتِ النَّعِيمِ (الأمالي (للسدوق)، النص، ص: ٥٧٧

از ابن عباس (ره)، پیغمبر صلى الله عليه وآله فرمود: هر که از بازار چیزی برای خانه بخرد و برای عیالش ببرد، چنانست که برای مستمندان صدقه برده است، و اول بدختران و زنان بدهد، که هر کس دخترش را خوشحال کند چنانست که برده‌ای از خاندان اسماعیل آزاد کرده، و هر که پسرش را شاد سازد چنان است که از خوف خدا گریسته و هر که از خشیه و خوف خدا بگرید به بهشت در آید.

نحوه تربیت فرزند خوردسال، به امور معنوی و عبادی که سبب آموزش والدینش میشود

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ فَصَّالَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ أَوْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِذَا بَلَغَ الْعَلَامُ ثَلَاثَ سِنِينَ فَقُلْ لَهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ قُلْ
لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ثُمَّ يُتْرَكُ حَتَّى يَبْلُغَ ثَلَاثَ سِنِينَ وَ سَبْعَةَ أَشْهُرٍ وَ عَشْرِينَ يَوْمًا ثُمَّ يُقَالُ لَهُ قُلْ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ سَبْعَ مَرَّاتٍ وَ
يُتْرَكُ حَتَّى يَتِمَّ لَهُ أَرْبَعُ سِنِينَ ثُمَّ يُقَالُ لَهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ قُلْ صَلَّى اللَّهُ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ يُتْرَكُ حَتَّى يَتِمَّ لَهُ خَمْسُ سِنِينَ

ثُمَّ يُقَالُ لَهُ أَيُّهَا يَمِينُكَ وَ أَيُّهَا شِمَالُكَ فَإِذَا عَرَفَ ذَلِكَ حَوَّلَ وَجْهَهُ إِلَى الْقِبْلَةِ وَ يُقَالُ لَهُ اسْجُدْ ثُمَّ يَتْرِكُ حَتَّى يَتِمَّ لَهُ سِتُّ سِنِينَ فَإِذَا تَمَّ لَهُ سِتُّ سِنِينَ قِيلَ لَهُ صَلِّ وَ عَلِّمِ الرُّكُوعَ وَ السُّجُودَ حَتَّى يَتِمَّ لَهُ سَبْعُ سِنِينَ فَإِذَا تَمَّ لَهُ سَبْعُ سِنِينَ قِيلَ لَهُ اغْسِلْ وَجْهَكَ وَ كَفَيْكَ فَإِذَا غَسَلَهَا قِيلَ لَهُ صَلِّ ثُمَّ يَتْرِكُ حَتَّى يَتِمَّ لَهُ تِسْعُ سِنِينَ فَإِذَا تَمَّتْ لَهُ عَلَّمَ الْوُضُوءَ وَ ضَرَبَ عَلَيْهِ وَ أَمَرَ بِالصَّلَاةِ وَ ضَرَبَ عَلَيْهَا فَإِذَا تَعَلَّمَ الْوُضُوءَ وَ الصَّلَاةَ غَفَرَ اللَّهُ لِرِوَالِدَيْهِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ

من لا يحضره الفقيه، ج۱، ص: ۲۸۱

از امام پنجم یا ششم علیهما السلام: چون کودک سه ساله شود هفت بار باو بگو بخوان «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» بعد، واگذارش تا به سن سه سال و هفت ماه و بیست روز رسد، هفت بار باو بگویند: بگو «مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ»، و دیگر تا چهار سالگی او را واگذار، و چون چهار سالش تمام شد هفت بار بگویند: «صلى الله على محمد و آل محمد» و ولش کنی تا پنج سالگی باو گفته شود دست راست و چپ کدامست؟ وقتی فهمید، رو بقبله واداشته شود، و سجده کند، و باز واگذارش کنی تا ۶ سالگی چون شش ساله شد رکوع و سجود آموزد

تا هفت ساله شود، در این سن دستور دهند تا دست و صورت را بشوید وضو بگیرد، بعد بنمازش وادارند، و چون نه ساله گردد، وضوء یادش دهند و اگر ترک کرد تنبیه گردد و به صلاه فرمانش دهند، و بر ترک آن تنبیهش کنند. و چون نماز و وضوء فرا گیرد، و والدینش آمرزیده شوند ان شاء الله.

دیدن فرزند، باعث چشم روشنی و سعادت پدر

عَنْ أَبِي إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ كَانَ أَبِي عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ سَعِدَ امْرُؤٌ لَمْ يَمُتْ حَتَّى يَرَى خَلْفَهُ مِنْ نَفْسِهِ ثُمَّ قَالَ هَا وَ قَدْ أَرَانِي اللَّهَ خَلْفِي مِنْ نَفْسِي وَ أَشَارَ إِلَى أَبِي الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِحَارِ الْأَنْوَارِ (ط - بیروت)، ج۱، ص: ۹۵

از موسی بن جعفر عَلَيْهِ السَّلَامُ: پدرم می گفت، سعادت مند است مردی که نمیرد تا جانشین و فرزند خود را ببیند، سپس به حضرت رضا عَلَيْهِ السَّلَامُ اشاره کرد و فرمود: خداوند جانشین و فرزندم را بمن نشان داد.

سه دوره مهم و تاثیر گذار، در تربیت و ادب در کودکی فرزند

لزوم درک فرزند در دوره های مختلف

۱- عَنْ الصَّادِقِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ دَعِ ابْنَكَ يَلْعَبُ سَبْعَ سِنِينَ وَ يُودَّبُ سَبْعًا وَ الزِّمُّهُ نَفْسَكَ سَبْعَ سِنِينَ فَإِنْ فَلَاحَ وَ إِلَّا فَلَا خَيْرَ فِيهِ بِحَارِ الْأَنْوَارِ (ط - بیروت)، ج۱، ص: ۹۵

از امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ: کودک را تا ۷ سال بازی واگذار، و هفت سال دیگر تربیتش کن، و هفت سال دیگر همراه خود ببر، اگر خوب شد که شده و گر نه دیگر امید خوبی نیست

۲- مِنْ كِتَابِ الْمَحَاسِنِ عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ أَحْمِلْ صَبِيَّكَ حَتَّى يَأْتِيَ عَلَيْهِ سِتُّ سِنِينَ ثُمَّ أَدِّبْهُ فِي الْكِتَابِ سِتَّ سِنِينَ ثُمَّ ضُمَّهُ إِلَيْكَ سَبْعَ سِنِينَ فَأَدِّبْهُ بِأَدَبِكَ فَإِنْ قَبِلَ وَ صَلَحَ وَ إِلَّا فَخَلَّ عَنْهُ

وسائل الشيعة، ج۲۱، ص: ۴۷۶

از آن حضرت عليه السلام: فرزندت را تا شش سال رها کن، و ۶ سال به کتاب تربیتش کن، بعد هفت سال با خود همراه ببر و ادب یادش ده، اگر قبول ادب کرد و صالح شد که خوب و گر نه بخودش واگذار.

۳- وَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ الْوَلَدُ سَيِّدُ سَبْعِ سِنِينَ وَ عَبْدٌ سَبْعِ سِنِينَ وَ وَزِيرٌ سَبْعِ سِنِينَ فَإِنْ رَضِيَتْ أَخْلَاقَهُ لِأَخِي وَ عَشْرِينَ وَ إِلَّا فَاضْرِبْ عَلَى جَنْبِهِ فَقَدْ أُعْذِرْتَ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى وسائل الشيعة، ج ۲۱، ص: ۴۷۶

پیغمبر ﷺ فرمود: فرزند تا هفت سال حاکم است (یعنی آزاد) و تا هفت سال بنده است (یعنی باید کاملاً تحت تربیت باشد)، و هفت ساله سوم وزیر است (باید مورد مشورت قرار گیرد)، اگر در ۲۱ سالگی اخلاقش رضایت بخش شد، که بهتر و گر نه تیپائی باو بزن که در نزد خدا معذوری. (کنایه از اینکه از خیرش ناامیدشو)

۴- وَعَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ يُرْحَى الصَّبِيُّ سَبْعًا وَ يُؤَدَّبُ سَبْعًا وَ يُسْتَخْدَمُ سَبْعًا وَ يَنْتَهِي طَوْلُهُ فِي ثَلَاثٍ وَ عَشْرِينَ وَ عَقْلُهُ فِي خَمْسٍ وَ ثَلَاثِينَ وَ مَا كَانَ بَعْدَ ذَلِكَ فَيَا تَجَارِبِ مَنْ لَا يَحْضُرُهُ الْفَقِيه، ج ۳، ص: ۴۹۳

از امیر مؤمنان عليه السلام: کودک تا شش سال آزاد است و باید باو آسان گرفته شود، و هفت سال تحت تربیت قرار گیرد، و هفت سال بکار گمارده شود و طول قامتش در ۲۳ سالگی و عقلش در ۳۵ سالگی کامل شود، و بعد از این آنچه بدست آرد با تجربه است.

ادب فرزند از صدقه دادن در هر روز، مهمتر است

وَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ لَأَنْ يُؤَدَّبَ أَحَدُكُمْ وَ لَدَهُ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَتَصَدَّقَ بِنِصْفِ صَاعٍ كُلِّ يَوْمٍ جَامِعِ أَحَادِيثِ الشَّيْبَةِ (للبروجردی)، ج ۲۶، ص: ۸۵۰

و از حضرت رسول ﷺ است که: اگر کسی به تربیت فرزندش نپردازد بهتر است که نیم من نان هر روز صدقه دهد.

گرامی داشتن و ادب فرزند، سبب مغفرت و آمرزش والدین

وَ عَنْهُ ﷺ قَالَ أَكْرَمُوا أَوْلَادَكُمْ وَ أَحْسِنُوا أَدَبَهُمْ يُغْفَرَ لَكُمْ عَوَالِي الثَّلَاثِ الْعَزِيزِيَّةِ فِي الْأَحَادِيثِ الدِّينِيَّةِ، ج ۱، ص: ۲۵۴--بحار الأنوار (ط - بیروت)، ج ۱۰، ص: ۹۵ --مكارم الأخلاق، ص: ۲۲۳

و از پیغمبر ﷺ فرزندانتان را گرامی دارید، و خوب تربیت کنید، تا خداوند شما را ببامرزد.

کمک به فرزندان در انجام کارهای خوب

عَنِ الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عليه السلام عَنْ أَبِيهِ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ رَحِمَ اللَّهُ أُمَّراً أَعَانَ وَالِدَهُ عَلَى بَرِّهِ رَحِمَ اللَّهُ وَالِدًا أَعَانَ وَ لَدَهُ عَلَى بَرِّهِ رَحِمَ اللَّهُ جَارًا أَعَانَ جَارَهُ عَلَى بَرِّهِ رَحِمَ اللَّهُ رَفِيقًا أَعَانَ رَفِيقَهُ عَلَى بَرِّهِ رَحِمَ اللَّهُ خَلِيطًا أَعَانَ خَلِيطَهُ عَلَى بَرِّهِ رَحِمَ اللَّهُ رَجُلًا أَعَانَ سُلْطَانَهُ عَلَى بَرِّهِ. (الأمالي (للمصوق)، النص، ص: ۲۸۸)

رسول خدا ﷺ فرمود خدا رحمت کند کسی را که کمک پدرش کند در احسان باو و رحمت کند پدری را که کمک فرزندش کند در احسان باو خدا رحمت کند همسایه‌ای را که بهمسایه‌اش کمک کند در احسان باو خدا رحمت کند رفیقی را که برقیش کمک کند در احسان باو خدا رحمت کند همصحبتی را که بهم صحبت خود کمک کند در احسان باو خدا رحمت کند کسی را که بسطان خود کمک کند در احسان باو.

فرزندان را از آلودگیها، تمیز کنید که فرشتگان از آن اذیت میشوند

مِنْ عُيُونِ الْأَخْبَارِ عَنِ الرَّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ اغْسِلُوا صِبْيَانَكُمْ مِنَ الْعَمْرِ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَشْمُ الْعَمْرَ فَيَفْرَعُ الصَّبِيَّ فِي رُقَادِهِ وَيَتَأَدَّى بِهِ الْكَاثِبَانَ مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ، ص: ۲۲۳--تحف العقول، النص، ص: ۱۲۱
از حضرت رضا علیه السلام: پیغمبر اکرم ﷺ فرمود: کودکانتان را از کثافات بشوید، که شیطان آنها را می‌بوید و کودک به فریاد و فغان آید و موجب ایذاء و اذیت فرشتگان موکل گردد.

لزوم جدا کردن بستر خواب پسر و دختر و پسران و دختران، از یکدیگر

۱- عَنْ الْبَاقِرِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ يَفْرَقُ بَيْنَ الْغُلَمَانِ وَالنِّسَاءِ فِي الْمَضَاجِعِ إِذَا بَلَغُوا عَشْرَ سِنِينَ مَرَّاةَ الْعُقُولِ فِي شَرْحِ أَخْبَارِ آلِ الرَّسُولِ، ج ۱، ص: ۸۳

از امام پنجم علیه السلام: دختر و پسر چون ۱۰ ساله شوند باید بسترشان جدا شود.

۲- وَعَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الصَّبِيُّ وَالصَّبِيَّةُ وَالصَّبِيُّ وَالصَّبِيَّةُ وَالصَّبِيُّ يُفْرَقُ بَيْنَهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ لِعَشْرِ سِنِينَ مَنْ لَا يَحْضُرُهُ الْفَقِيه، ج ۳، ص: ۴۳۶
و از آن حضرت علیه السلام از پیغمبر ﷺ نقل است که فرمود: باید بستر دو پسر و دو دختر و پسر و دختر در ده سالگی جدا شود.

۳- عَنْ ابْنِ عَمْرٍو قَالَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ فَرَّقُوا بَيْنَ أَوْلَادِكُمْ فِي الْمَضَاجِعِ إِذَا بَلَغُوا سَبْعَ سِنِينَ جَامِعِ أَحَادِيثِ الشَّيْخَةِ (لِلْبُرُوجِردی)، ج ۲۵، ص: ۷۴۰--- مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ، ص: ۲۲۳

از پیغمبر ﷺ وارد است فرمود: کودکان را چون هفت ساله شدند، از هم جدا بخوابانید، و روایت است که باید بستر کودکان در شش سالگی جدا باشد.

توجه به مسائل جنسی کودکان

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ أَنَّ رَجُلًا غَشِيَ امْرَأَتَهُ وَفِي الْبَيْتِ صَبِيٌّ مُسْتَيْقِظٌ يَرَاهُمَا وَ يَسْمَعُ كَلَامَهُمَا وَ نَفْسَهُمَا مَا أَفْلَحَ أَبَدًا إِذَا كَانَ غُلَامًا كَانَ زَانِيًا أَوْ جَارِيَةً كَانَتْ زَانِيَةً. الْكَافِي (ط - الإسلاميه)، ج ۵، ص: ۵۰۰

از امام صادق علیه السلام نقل است پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمودند قسم به خدایی که جان من در دست اوست هرگاه مردی بازنش همبستر شود در حالیکه کودکی بیدار باشد و آندورا ببیند و کلام و صدای آنها را بشنود چنین کودک هرگز رستگار نمیشود اگر پسر یا دختر باشند هر دوزنا کار میشوند

تنبیه کودک

وَعَنْهُ علیه السلام أَدَّبَ صِغَارَ أَهْلِ بَيْتِكَ بِلِسَانِكَ عَلَى الصَّلَاةِ وَالطَّهْوَرِ فَإِذَا بَلَغُوا عَشْرَ سِنِينَ فَاضْرِبْ وَلَا تَجَاوِزْ ثَلَاثًا مجموعه ورام، ج ۲، ص: ۱۵۵

امام علیه السلام فرمودند کودکان خود را با زبان به نماز و وضو تربیت کن و هرگاه به ده سالگی رسیدند (برای ادب و انجام واجبات) آنها را بزنی ولی از سه ضربه تجاوز نکن

تربیت و ادب دینی

قال رسول الله صلی الله علیه و آله «ادبوا اولادکم علی ثلث خصال حب نبيکم و حب اهل بيته و تلاوة القرآن ...» کنز العمال ص ۴۵۶

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمودند فرزندانان را بر سه چیز ادب کنید پرورش دهید: دوستی پیغمبرتان، دوستی اهل او و تلاوت قرآن

ثواب آموزش قرآن به فرزند

عن أبي عبد الله علیه السلام قال قال رسول الله صلی الله علیه و آله من قبل ولده كتب الله عز و جل له حسنة و من فرحه فرحه الله يوم القيامة و من علمه القرآن دعى بالأبوين فيكسيان حلتين يضيء من نورهما و جوه أهل الجنة. الكافي (ط - الإسلامية)، ج ۶، ص: ۴۹

حضرت صادق علیه السلام فرمود: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمودند هر کس فرزندش را ببوسد حسنه‌ای برای او نوشته می‌شود و هر کس او را خوشحال سازد، خدای تعالی او را خوشحال می‌کند، و هر کس به او قرآن بیاموزد پدر و مادرش را بخوانند و به ایشان حله بپوشانند که از نور آن صورت اهل بهشت بدرخشد.

دستور نماز خواندن به کودکان هفت ساله و تنبیه آنها بر سستی بر آن

۱- قال رسول الله صلى الله عليه و آله: مروا صبيانكم بالصلاة إذا كانوا أبناء سبع سنين، و فرقوا بينهم في المضاجع إذا كانوا أبناء عشر سنين. بحار الأنوار، ج ۱۰، ص ۵۰.

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: آن گاه که کودکان شما به هفت سالگی رسیدند، آنان را به نماز خواندن تمرینی وادار کنید، و آن گاه که کودکان به ده سالگی رسیدند، جای خوابیدن آنان را از هم جدا کنید. (در یک بستر نخوابند).

۲- و روی عن أبيه عليه السلام عن آباءه عليهم السلام أن رسول الله ص قال: مروا صبيانكم بالصلاة إذا بلغوا سبع سنين و اضربوهم على تركها إذا بلغوا تسعا و فرقوا بينهم في المضاجع إذا بلغوا عشرة بحار الأنوار (ط - بیروت)، ج ۸۵، ص: ۱۳۴

از امام صادق عليه السلام از پدران بزرگوارش عليهم السلام نقل است رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: آن گاه که کودکان شما به هفت سالگی رسیدند، آنان را به نماز خواندن تمرینی وادار کنید، ودر نه سالگی بر ترک نماز آنها را بزنید و آن گاه که کودکان به ده سالگی رسیدند، جای خوابیدن آنان را از هم جدا کنید. (در یک بستر نخوابند).

لزوم رعایت شخصیت دایه، زمان شیر خواری کودک

عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله قَالَ تَوَقَّوْا عَلَى أَوْلَادِكُمْ مِنْ لَبَنِ الْبُعِيَّةِ وَ الْمَجْنُونَةِ فَإِنَّ اللَّبْنَ يُعْدِي مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ، ص: ۲۲۳

از نبی اکرم صلى الله عليه وآله: کودکان را از شیر زنان زناکار و دیوانه نگهدارید، که شیر اثر دارد.

چهره باز کودک، دلیلی بر آینده روشن او

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ إِذَا نَظَرْتَ إِلَى الْعُلَامِ فَرَأَيْتَهُ حُلُوَ الْعَيْنَيْنِ عَرِيضَ الْجَبْهَةِ نَامِيَ الْوَجْتَيْنِ سَلِيمَ الْهَيْئَةِ مُسْتَرْخِيَ الْعُرْلَةِ فَارْجُهُ لِكُلِّ خَيْرٍ وَ بَرَكَهٌ وَ إِنْ رَأَيْتَهُ غَائِرَ الْعَيْنَيْنِ ضَيِّقَ الْجَبْهَةِ نَاتِيَ الْوَجْتَيْنِ مُحَدَّدَ الْأَرْبَةِ كَأَنَّمَا جَبِيْنُهُ صَلَابَةٌ فَلَا تَرْجُهُ بحار الأنوار (ط - بیروت)، ج ۱۰۱، ص: ۹۶

از امیر مؤمنان عليه السلام چون کودکی را دیدید که شیرین چشم، و دارای پیشانی عریض، و گونه‌های گلگون، قامتی سالم، چابک، باشد امید هر خوبی و میمنت از وی داشته باشید، و اگر دارای چشمانی فرو رفته و پیشانی کوتاه و تنگ و بینی بر آمده و نوک تیز که در پیشانی‌ش شبه برآمدگی باشد باو امیدی نداشته باشید.

رعایت فرزندان خصوصا دختران

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَنْ دَخَلَ السُّوقَ فَاشْتَرَى نَحْفَةً فَحَمَلَهَا إِلَى عِيَالِهِ كَانَ كَحَامِلٍ صَدَقَهُ إِلَى قَوْمٍ مَحَاوِيحٍ وَ لِيُبْدَأَ بِالْإِنَاثِ قَبْلَ الذُّكُورِ فَإِنَّ مَنْ فَرَّحَ ابْنَةً فَكَأَنَّمَا أُعْتِقَ رَقَبَةً مِنْ وَ لِدِ إِسْمَاعِيلَ مُؤْمِنَةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ مَنْ أَفْرَأَ بَعِيْنِ ابْنٍ فَكَأَنَّمَا بَكَى مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ مَنْ بَكَى مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَدْخَلَهُ اللَّهُ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ. الأمال (للصدوق)، النص، ص: ۵۷۷

رسول خدا (ﷺ) فرمود هر که بازار رود و تحفه‌ای برای عیال خود آورد چون حامل صدقه است برای مردم محتاج و بزنها دخترها پیش از مردها بدهد زیرا هر که دخترش را شاد کند گویا بنده مؤمنی از فرزندان اسماعیل را آزاد کرده در راه خدا و هر که پسری را چشم روشن کند گویا از خوف خدا گریسته و هر که از خوف خدای عز و جل بگرید در بهشت پر نعمت در آید.

دختر بودن فرزندان، نشانه خوش قدمی زن

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ سَعَادَةِ الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ الزَّوْجَةُ الصَّالِحَةُ وَالْمَسْكَنُ الْوَاسِعُ وَالْمَرْكَبُ الْهَنِيءُ وَالْوَلَدُ الصَّالِحُ وَ مِنْ يُمْنِ الْمَرْأَةِ أَنْ يَكُونَ بَكْرُهَا جَارِيَةً يُعْنَى أَوْلَ وَكَدِّهَا ابْنَةً (للراوندي)، ص: ٢٤

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: نشانه‌های سعادت انسان مسلمان عبارتند از: زن صالح و شایسته، خانه وسیع، مرکب راهوار، و فرزند صالح. و شگون و خوش قدمی زن آن است که، اولین فرزندی را که می‌زاید، دختر باشد

بوسیدن نوجوان دختر بر پدر و بوسیدن پسر بر مادر ممنوع

وَ عَنْهُ ﷺ قَالَ إِذَا بَلَغَتِ الْجَارِيَةُ سِتَّ سِنِينَ فَلَا تُقْبَلُهَا وَالْغُلَامُ لَا يُقْبَلُ الْمَرْأَةَ إِذَا جَاوَزَ سَبْعَ سِنِينَ جَمَعَ أَحَادِيثَ الشَّيْبَةِ (للبروجردی)، ج ٢٥، ص: ٢٤٦

و از آن حضرت ﷺ: چون دختر به شش سالگی رسد، دیگر او را نبوسید، و زن پسرش را پس از هفت سالگی نبوسد.

بستر خواب بچه‌ها را از هم جدا کنید

وَ- رَوَى أَنَّهُ يُفَرَّقُ بَيْنَ الصَّبِيَانِ فِي الْمَضَاجِعِ لِسِتِّ سِنِينَ. من لا يحضره الفقيه، ج ٣، ص: ٤٣٦

و روایت است که بستر خواب کودکان شش ساله را جدا از هم قرار دهند.

مرد، دختر غریبه شش سال به بالا را در دامن نگیرد و نبوسد

سَأَلَهُ ﷺ أَحْمَدُ بْنُ النُّعْمَانِ فَقَالَ عِنْدِي جُوَيْرِيَةٌ لَيْسَ بَيْنِي وَ بَيْنَهَا رَحِمٌ وَ لَهَا سِتُّ سِنِينَ قَالَ فَلَا تَضَعُهَا فِي حَجْرِكَ وَ لَا تُقْبَلُهَا رَوْضَةُ الْمُتَّقِينَ فِي شَرْحِ مَنْ لَا يَحْضُرُهُ الْفَقِيه (ط - القديمة)، ج ٨، ص: ٣٤٦

و احمد بن نعمان از آن حضرت ﷺ پرسید: دختری شش ساله پیش من است که با او خویشی و محرمی ندارم، فرمود: بدامنت منشان و او را مبوس.

این قسمت را با ذکر روایتی از رسول اکرم ﷺ درباره پدران آخرالزمان و بی توجهی ایشان به تربیت فرزندانشان به پایان می بریم

روی عن النبی صلی الله علیه و آله انه نظر إلى بعض الأطفال فقال ویل لأولاد آخر الزمان من آبائهم فقیل یا رسول الله من آبائهم المشرکین فقال لا من آبائهم المؤمنین لا یعلمونهم شیئا من الفرائض وإذا تعلموا أولادهم منعوهم ورضوا عنهم بعرض یسیر من الدنیا فأنا منهم بریء وهم منی برآء. جامع أحادیث الشیعة (للبروجردی)، ج ۲۶، ص: ۸۵۰

روزی دیدگان رسول خدا ﷺ به کودکانی افتاد فرمود «وای به حال کودکان آخرالزمان از دست پدرانشان» عرض شد از پدران مشرکشان؟ فرمود نه از پدران مسلمان و مومنان که چیزی از واجبات دینی به آنان یاد نمی دهند و اگر خود فرزندان بخواهند چیزی (از مسائل دینی) یاد بگیرند آنان را باز میدارند این پدران از فرزندان خود به این دل خوشند که آنها بهره ناچیزی از دنیا بدست آورند من از این پدران بیزارم آنها هم نیز از من بیزارند

۵- وظایف فرزندان نسبت به پدر و مادر

حقوق والدین به گردن فرزندان

وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبُلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرُهُمَا وَكُلٌّ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا (۱۷ | اسراء - ۲۳)

و پروردگارت فرمان داده: جز او را نپرستید؛ و به پدر و مادر نیکی کنید. هرگاه یکی از آن دو، یا هر دو، نزد تو به سن پیری رسند، کمترین اهانتی به آنها روا مدار؛ و بر آنها فریاد مزن؛ و گفتار (لطیف و سنجیده) و بزرگووارانه به آنها بگو.

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ أَنِ اشْكُرْ لِي وَ لِوَالِدَيْكَ إِلَى الْمَصِيرِ وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (۳۱ | لقمان - ۱۴ و ۱۵)

و ما به انسان درباره پدر و مادرش سفارش کردیم؛ مادرش او را با ناتوانی روز افزون حمل کرد و دوران شیرخوارگی او در دوسال پایان می یابد؛ (آری به او توصیه کردم) که برای من و برای پدر و مادرت شکر به جا آور که بازگشت (همه شما) به سوی من است. و هر گاه آن دو، تلاش کنند که تو چیزی را همتای من قرار دهی، که از آن آگاهی نداری (بلکه می دانی باطل است)، از ایشان اطاعت مکن، ولی با آن دو، در دنیا بطرز شایسته ای رفتار کن؛ و از راه کسانی پیروی کن که

توبه کنان) به سوی من آمده اند؛ سپس بازگشت همه شما به سوی من است و من شما را از آنچه انجام می دادید، باخبر می سازم

برترین عمل

۱- منصور بن حازم عن أبي عبد الله عليه السلام قال: قلت أي الأعمال أفضل قال الصلاة لوقتها و بر الوالدين و الجهاد في سبيل الله بحار الأنوار (ط - بيروت)، ج ۷، ص: ۴۵

کافی: بسندش تا منصور بن حازم که گفتم به امام صادق عليه السلام کدام کردار بهتر است؟ فرمود: نماز در وقت و بر والدین و جهاد در راه خدا.

۲- عن عبد الله بن مسعود قال: سألت رسول الله صلى الله عليه وآله أي الأعمال أحب إلى الله عز و جل قال الصلاة لوقتها قلت ثم أي شيء قال بر الوالدين قلت ثم أي شيء قال الجهاد في سبيل الله عز و جل قال فحدثني بهذا و لو استزدته لزادني. الخصال، ج ۱، ص: ۱۶۳

- عبد الله بن مسعود گوید: از رسول خدا صلى الله عليه وآله پرسیدم کدام عمل نزد خدای عز و جل محبوب تر است فرمود: نماز را بوقتش خواندن عرض کردم: پس از آن چه چیز؟ فرمود نیکی در باره پدر و مادر عرض کردم پس از آن چه چیز؟ فرمود جهاد در راه خدای عز و جل.

ابن مسعود گوید: رسول خدا صلى الله عليه وآله همین را فرمود و اگر من بیشتر پرسیده بودم مسلم بیشتر میفرمود

نیکی به والدین خصوصا مادر سبب قبول توبه

و جاء رجل إلى النبي صلى الله عليه وآله و قال يا رسول الله لم أترك شيئاً من القبيح إلا و قد فعلته فهل لي من توبته فقال له هل بقي من وديك أحد فقال نعم أبي فقال ع اذهب و ابرره فلما ولى قال النبي ص لو كانت أمه . عدة الداعي و نجام الساعى، ص: ۸۵

مردی به نزد پیامبر صلى الله عليه وآله آمد و عرضه داشت: ای رسول خدا (ص) هیچ کار بدی نبود که انجام نداده باشم آیا توبه من قبول است؟ آن حضرت به او فرمود: آیا از پدر و مادرت کسی باقی مانده است؟ عرضه داشت: آری پدرم فرمود: برو با او به نیکویی رفتار کن. وقتی بازگشت حضرت فرمود: ای کاش مادرش بود.

سفارش اکید خدای تعالی به والدین مخصوصاً مادر

عن جابر بن يزيد الجعفي عن أبي جعفر محمد بن علي الباقر عليه السلام قال: قال موسى بن عمران يا رب أوصني قال أوصيك بي فقال يا رب أوصني قال أوصيك بي ثلاثاً قال يا رب أوصني قال أوصيك بأمك قال أوصني قال أوصيك بأمك قال فقال لعل ذلك إن للأم ثلثي البر و للاب الثلث . الأمالي (لصدوق)، النص، ص: ۵۱۱

امام باقر علیه السلام فرمود موسی بن عمران گفت پروردگارا بمن سفارش کن تا سه بار در جوابش فرمود تو را بخودم سفارش کنم و بار چهارم و پنجم او را بمادرش سفارش کرد و بار ششم سفارش پدر را باو کرد و از اینجا است که مادر دو ثلث حق نیکی فرزند را برد و پدر یک ثلث.

سفارش رسول اکرم صلی الله علیه و آله به اکرام به مادر

عن جابر قال: أتى رسول الله ص رجل فقال إني رجل شاب نشيط و أحب الجهاد و لى والده تکره ذلك فقال له النبي ص ارجع فكن مع والدتك فوالذي بعثني بالحق نبيا لأنسها بك ليلة خير من جهادك في سبيل الله سنة بحار الأنوار ج ۷ ص ۵۹

جابر گوید که مردی نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله آمد و گفت: مردی جوان و چالاکم و جهاد را دوست دارم و مادری دارم که آن را بد دارد، پیغمبرش فرمود برو با مادرت باش که بدان که مرا براستی فرستاده به پیغمبری انس او بتو در شبی بهتر است از جهادت در راه خدا یک سال.

در این سه مورد هیچکس معاف نیست

و قال صلی الله علیه و آله ثلاث لم يجعل الله لأحد من الناس فيهن رخصة بر الوالدين برين كانا أو فاجرین و وفاء بالعهد للبر و الفاجر و أداء الأمانة إلى البر و الفاجر . تحف العقول، النص، ص: ۳۶۷

امام صادق علیه السلام فرمود: سه چیز است که خداوند در مورد آنها هیچ یک از مردم را معاف نداشته است: نیکویی با پدر و مادر، خواه هر دو نیک باشند یا بد. وفای به عهد نسبت به نکوکار و تبهکار.

دو عملی که آثار و برکات فراوان دارد

۱- عنه علیه السلام قال قال رسول الله صلی الله علیه و آله بر الوالدين و صلة الرحم يهونان الحساب ثم تلا و الذين يصلون ما أمر الله به أن يوصل مشكاة الأنوار فی غرر الأخبار، النص، ص: ۱۶۶

رسول اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: نیکی به والدین و صلة ارحام حساب آدمی را آسان می کنند بعد این آیه شریفه را قرائت کردند: و الذين يصلون ما أمر الله به أن يوصل.

۲- عن أبي عبد الله علیه السلام قال صلة الرحم و بر الوالدين يمد الله بهما في العمر و يزيد في المعيشة مشكاة الأنوار فی غرر الأخبار، النص، ص: ۱۶۶

امام صادق علیه السلام فرمود: صلة ارحام و نیکی به پدر و مادر عمر را طولانی می کنند و روزی را زیاد می گردانند.

۳ و قال النبي ﷺ من سره أن يمد له في عمره و يبسط في رزقه فليصل أبويه فإن صلتها طاعة الله و ليصل ذا رحمه . بحار الأنوار (ط - بيروت)، ج ۷۱، ص : ۸۵

پیغمبر ﷺ) فرمود: هر که شاد است از درازی عمرش، و وسعت روزیش باید پدر و مادر صله دهد که صله بدانها طاعت خداست و باید با خویشان صله رحم کند.

۴- و قال ﷺ بر الوالدين و صلّه الرحم تهنون الحساب ثم تلا هذه الآية «الذين يصلون ما أمر الله به أن يوصل و يخشون ربهم و يخافون سوء الحساب» صلوا أرحامكم و لو بسلام بحار الأنوار (ط - بيروت)، ج ۷۱، ص : ۸۵

وپیامبر ﷺ) فرمود: حقشناسی از والدین و صله رحم حساب را آسان کنند وآنکه این آیه را خواند:(۲۱: الرعد) و آنان که صله کنند آنچه را خدا فرمان بصله آن داده و بترسند از پروردگارشان و نگرانند از بدحسابی، بعد فرمود صله رحم کنید گر چه با سلامی باشد.

اعمالیکه رضای خدا در آنهاست و انسانرا عاقبت به خیر و بهشتی میکند

عن الحسن البصری قال: كنت مع أبي جعفر عليه السلام بمنى و قد مات رجل من قریش فقال يا با سعيد قم إلى جنازته فلما دخلنا المقابر قال أ لا أخبركم بخمسة خصال هن من البر و البر يدعو إلى الجنة قلت بلى قال إخفاء المصيبة و كتمانها و الصدقة تعطيتها يمينك لا تعلم بها شمالك و بر الوالدين فإن برهما لله رضى و الإكثار من قول لا حول و لا قوة إلا بالله العلى العظيم فإنه من كنوز الجنة و الحب لمحمد و آل محمد صلى الله عليه و آله أجمعين . بحار الأنوار (ط - بيروت)، ج ۶۶، ص : ۳۹۱

حسن بصری گوید: در خدمت امام باقر علیه السلام بودم هنگامی که در منی اقامت داشتند، یکی از قرشیان در اینجا درگذشت آن جناب گفتند: ای ابو سعید برخیزید به تشییع جنازه او برویم، بعد از آن که به قبرستان وارد شدیم فرمودند، شما را به پنج خصلت آگاه کنم که اگر آنها را انجام دهید وارد بهشت می گردید، حسن گفت بفرمائید.

فرمودند: مصیبتها را مخفی بدارید، صدقه را در نهان بدهید که دست چپ از دست راست خبر نداشته باشد، نیکی به پدر و مادر، که خدا از آن راضی می باشد، و لا حول و لا قوة الا بالله را زیاد گفتن که آن یکی از گنجهای بهشت می باشد، و محبت محمد و آل محمد علیهم السلام.

نیکی و عقوق والدین در زندگی و مرگشان هست

عن أبي جعفر عليه السلام قال: إن العبد ليكون باراً بوالديه في حياتهما ثم يموتان فلا يقضى عنهما دينهما و لا يستغفر لهما فيكتبه الله عز و جل عاقاً و إنه ليكون عاقاً لهما في حياتهما غير بار بهما فإذا ماتا قضى دينهما و استغفر لهما فيكتبه الله عز و جل باراً بحار الأنوار (ط - بيروت)، ج ۷۱، ص : ۵۹

کافی: بسندش تا امام پنجم علیه السلام فرمود: راستی بنده خدا خوشرفتار است با والدینش در زندگی آنها سپس بمیرند و وامشان را نپردازد و برایشان آموزش نخواهد و خدا عز و جل او را عاق نویسد و بسا که در زندگی آنان عاق باشد و نیکی کند با آنها، و چون مردند وامشان را بدهد و برایشان آموزش خواهد و خدا عز و جل او را احسان کند و بار نویسد.

توضیح: دلالت دارد بر اینکه نیکی و عقوق در زندگی و پس از مرگ هر دو باشند و بر اینکه پرداخت وام و استغفار بهترین بر و احسانند پس وفات پدر و مادر

نیکی به پدر و مادر بعد مرگشان

باصله رحم و نیکی به والدین، سبب راحتی مرگ و پس از مرگ

۱- داود بن کثیر الرقی قال سمعت أبا عبد الله الصادق علیه السلام يقول من أحب أن يخفف الله عز و جل عنه سكرات الموت فليكن لقربته وصولاً و بوالديه باراً فإذا كان كذلك هون الله عليه سكرات الموت و لم يصبه في حياته فقر أبداً. (الأمالي للصدوق)، النص، ص: ۳۸۹

امام صادق علیه السلام فرمود هر که دوست دارد خدا سختیهای جان کندن را بر او آسان کند باید صله رحم کند و بپدر و مادرش نیکی کند چون چنین باشد خدا جان کندن را بر او آسان کند و در زندگی دچار پریشانی و فقر نشود.

۲- عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله سَيِّدُ الْأَبْرَارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ رَجُلٌ بَرَّ وَالِدَيْهِ بَعْدَ مَوْتِهِمَا. (بحار الأنوار (ط - بيروت)، ج ۷، ص: ۸۶)

رسول خدا صلى الله عليه وآله فرمود: سید ابرار در روز قیامت مردیست که نیکی کرده بوالدینش پس از مرگ آنها.

۳- قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مَا يَمْنَعُ الرَّجُلَ مِنْكُمْ أَنْ يَبْرَّ وَالِدَيْهِ حَيًّا أَوْ مَيِّتًا يُصَلِّي عَنْهُمَا وَيَتَصَدَّقُ عَنْهُمَا وَيَحُجُّ عَنْهُمَا وَيَصُومُ عَنْهُمَا فَيَكُونَ الَّذِي صَنَعَ لَهُمَا وَ لَهُ مِثْلُ ذَلِكَ فَيَزِيدَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِبِرِّهِ وَ صَلَاتِهِ خَيْرًا كَثِيرًا. (بحار الأنوار (ط - بيروت)، ج ۷، ص: ۴۶)

امام ششم علیه السلام فرمودند که چه باز میدارد مرد را از شماها که احسان کند بپدر و مادرش زنده باشند یا مرده: از طرف آنها نماز بخواند و صدقه بدهد و حج بجا آورد و روزه بدارد که آنچه کند از آنها باشد و خودش هم مانند آن را دارد، و خدا عز و جل به این برو نمازش (و صله اش خ ب) خیر بسیاری برایش فزاید.

والحمد لله اولاً و آخراً

فهرست

پیشگفتار..... ۲

۱- ذکر فضائل و زیباییهای از نهاد و الای خانواده..... ۴

محبوبترین نهاد..... ۴

آرامش در سایه ازدواج..... ۴

همسر شایسته و صالحه، باپاداش ۷۰ شهید، خیر دنیا و آخرت ۴

ازدواج، باعث و عامل ارتقاء دین و ایمان معنوی..... ۵

ازدواج، باعث تداوم نسل و افتخار پیامبر..... ۵

تلاش مجاهد..... ۶

خوش اخلاقی و مهربانی با خانواده..... ۶

نماز متاهل و نماز مجرد..... ۶

۲- حقوق زن بر شوهر..... ۷

سفارش اکید جبرئیل بر (احترام) زن..... ۷

رابطه نیکو با همسر..... ۷

امانت الهی..... ۷

رعایت حقوق همسر و خوش رویی با او..... ۸

حقوقی که با نرمی و مدارا باید ادا شود..... ۸

بهترین افراد، با خانواده..... ۸

- ۸.....محبوبترین شخص نزد خدا کسیکه با عیالش خوش رفتار باشد
- ۹.....توسعه در زندگی عیال
- ۹.....پاداشی بزرگ بر نفقه دهنده بر عیال خود
- ۹.....جلب دل همسر
- ۹.....بهترین مردان امت رسول الله ﷺ
- ۱۰.....پرداخت نفقه ای بیش از حد واجب به همسر، در حدی که خود را اداره کند، لازم است
- ۱۰.....معاشرت خوب و وسعت دادن به خانواده
- ۱۰.....معنی اینکه «تکلیف خانواده بر عهده مرد است»
- ۱۰.....زن امانتی الهی بدست مرد
- ۱۱.....تشکر از زحماتش
- ۱۱.....عیال انسان، نعمتی از دست رفتنی که لازم است با بازگذاشتن زندگی بر او شکر این نعمت را کرد
- ۱۱.....عفو گذشت
- ۱۲.....وفاداری
- ۱۲.....رسیدگی به مسائل جنسی همسر حلال
- ۱۲.....بخل به خانواده
- ۱۲.....آوردن تحفه به خانه برای خانواده - رعایت دختران
- ۱۳.....بی عدالتی
- ۱۳.....تقوا در رعایت حقوق متقابل از طرف زوجین
- ۱۳.....کسیکه خوشی و آرامش را میخواهد باید هوای زنی را داشته باشد

- ۱۴..... زن مثل گل لطیف و غیر خشن است با او باید مدارا کرد.....
- ۱۴..... توجه به خواسته های همسر در آرایش ظاهری.....
- ۱۴..... نظافت آراستگی.....
- ۱۵..... ثواب بزرگ تحمل تندزبانی های زن.....
- ۱۵..... نتیجه قیامت زدن زن.....
- ۱۵..... تقوا و خداترسی و مراعات حال زیردستان.....
- ۱۵..... از سعادت مرد اینک، ز نش صالح و فرزند اولی، دختر باشد.....
- ۱۶..... اطاعت مرد از زن در اموری که شرع آنها را نهی کرده.....
- ۱۶..... اطاعت از زنانی که..... ممنوع.....
- ۱۷..... مردیکه برای هر قدم زنی، خانه ای در جهنم بر او میسازند.....
- ۱۷..... پاداش خدمت و کمک به عیال.....
- ۳- حقوق شوهر بر همسر..... ۱۸.....**
- ۱۸..... مواردی که رعایتش ضروری و اذن و اجازه شوهر، لازم است.....
- ۱۹..... عقوبت همسرانی که یکدیگر را بزبان اذیت کنند.....
- ۱۹..... عملی که خدا را خشمگین میکند.....
- ۱۹..... طلاق و جدائی انسان را از چشم خدا می اندازد و پست میکند.....
- ۲۰..... اجازه شوهر در همه اعمال زن شرط است مگر در چند چیز.....
- ۲۰..... ثواب عظیم و بزرگ خانه داری و حاملگی و زاییدن و شیردهی بچه.....
- ۲۰..... جلب دل شوهر.....

- ۲۱.....شرایط عاقبت به خیری زن
- ۲۱.....کلامی از زن که با آن، همه اعمال نیکش تباه می شود.
- ۲۲.....زنان «مسوفه» مورد لعنت خدا هستند.
- ۲۲.....بر خورده خوب، خدمت از روی علاقه و عشق زن به همسر.
- ۲۲.....گرمی کانون خانواده همراه با محبت عاشقانه.
- ۲۲.....نافرمانی ای که سبب بدترین عاقبت میشود.
- ۲۳.....زن اگر حقوقی که بر او که نسبت به شوهرش واجب کرده ادا کند، حق خدا را ادا کرده.
- ۲۳.....نجات یافتگان.
- ۲۳.....جهاد مرد و جهاد زن.
- ۲۳.....عنايات ویژه حق تعالی به زن در مقابل زحمات طاق فرسای او.
- ۲۴.....زنی که شرعاً حق نفقه و خرجی ندارد.
- ۲۴.....زنیکه: پیوسته در حال گناه است، تا....
- ۲۴.....کیفری بزرگ بر اعمالی ظاهراً کوچک.
- ۲۴.....زن در امور زناشویی باید کاملاً فقط در خدمت شوهر باشد.
- ۲۵.....عقوبتی در حد لعنت خدا و دوری از رحمت او.
- ۲۵.....زن سعادت مند وزن ملعونه.
- ۲۶.....حرفی که باعث میشود همه اعمال خوب باطل و نابود شود.
- ۲۶.....اطاعت شوهر سبب مغفرت و آمرزش خود و دیگران، در سرای دیگر.
- ۲۷.....اذیت به شوهر، حق الناسی که فقط باید شوهر از آن بگذرد.

- ۲۷.....بهترین انسانها.
- ۴- اهمیت فرزند و وظائف پدر و مادر در قبال ایشان.....۲۷**
- ۲۷.....گلی از گلهای بهشت.....
- ۲۷.....هدیه الهی به بنده مومنی.....
- ۲۷.....نعمتها و حسنات در زندگی انسانها.....
- ۲۸.....دختر گلی که انسان از شیرینی او استفاده میکند و خدارو زیش را میدهد.....
- ۲۹.....چه خوب فرزندانى اند دختران پوشیده و پرده‌نشین.....
- ۲۹.....فرزند، جانشین انسان و نعمت الهی بر بقای او.....
- ۲۹.....رحمت الهی و پاداش اخروی در محبت به فرزندان خصوصا دختران.....
- ۲۹.....تکلیف و بار سنگین دختر داران.....
- ۲۹.....از دواج زود دختران، با دقتهای لازم، از سعادت پدران آنهاست.....
- ۳۰.....عدالت در اظهار محبت به فرزندان، لازم است.....
- ۳۰.....بوسیدن و محبت ویژه به فرزندان ناشی از دل پر رحمت است و سبب درجات معنوی.....
- ۳۰.....مساوات و عدالت بین فرزندان حتی در بوسیدن.....
- ۳۱.....نام نیکو به فرزندان حقشان به گردن والدین.....
- ۳۱.....حقوق متقابل پدر و فرزند.....
- ۳۱.....اثر خوب نام نیک بر فرزندان.....
- ۳۲.....به وعده های خود به بچه ها عمل کنید.....
- ۳۲.....عاق والدین و عاق اولاد.....

- ۳۲..... نیکی به فرزند به خودانسان ، برمیگردد.....
- ۳۲..... شباهت فرزند به پدر، از نعمتهای الهی و باعث سعادت اوست.....
- ۳۳..... رعایت مسائل ریز در بر حور و والدین از طرف فرزند لازم است.....
- ۳۳..... نحوه تبریک گفتن به پدر و مادر طفل.....
- ۳۳..... ثواب عظیم و بزرگ، در بردن هدیه بر خانواده و فرزندان.....
- ۳۳..... نحوه تربیت فرزند خور دسال، به امور معنوی و عبادی که سبب آموزش والدینش میشود.....
- ۳۴..... دیدن فرزند، باعث چشم روشنی و سعادت پدر.....
- ۳۴..... سه دوره مهم و تاثیر گذار، در تربیت و ادب در کودکی فرزند.....
- ۳۵..... ادب فرزند از صدقه دادن در هر روز، مهمتر است.....
- ۳۵..... گرامی داشتن و ادب فرزند، سبب مغفرت و آموزش والدین.....
- ۳۵..... کمک به فرزندان در انجام کارهای خوب.....
- ۳۶..... فرزندان را از آلودگیها، تمیز کنید که فرشتگان از آن اذیت میشوند.....
- ۳۶..... لزوم جدا کردن بستر خواب پسر و دختر و پسران و دختران، از یکدیگر.....
- ۳۶..... توجه به مسائل جنسی کودکان.....
- ۳۷..... تنبیه کودک.....
- ۳۷..... تربیت و ادب دینی.....
- ۳۷..... ثواب آموزش قرآن به فرزند.....
- ۳۷..... دستور نماز خواندن به کودکان هفت ساله و تنبیه آنها بر سستی بر آن.....
- ۳۸..... لزوم رعایت شخصیت دایه، زمان شیر خواری کودک.....

- ۳۸..... چهره باز کودک، دلیلی بر آینده روشن او.....
- ۳۸..... رعایت فرزندان خصوصا دختران .....
- ۳۹..... دختر بودن فرزندان اول، نشانه خوش قدمی زن.....
- ۳۹..... بوسیدن نوجوان دختر بر پدر و بوسیدن پسر بر مادر ممنوع.....
- ۳۹..... بستر خواب بچه ها را از هم جدا کنید.....
- ۳۹..... مرد، دختر غریبه شش سال به بالا را در دامن نگیرد و نبوسد.....
- ۴۰..... حدیث پایانی.....
- ۴۰..... ۵-وظایف فرزندان نسبت به پدر و مادر.....**
- ۴۰..... حقوق والدین به گردن فرزندان.....
- ۴۱..... برترین عمل.....
- ۴۱..... نیکی به والدین خصوصا مادر سبب قبول توبه.....
- ۴۱..... سفارش اکید خدای تعالی به والدین مخصوصا مادر.....
- ۴۲..... سفارش رسول اکرم ﷺ به اکرام به مادر.....
- ۴۲..... در این سه مورد هیچکس معاف نیست.....
- ۴۲..... دو عملی که آثار و برکات فراوان دارد.....
- ۴۳..... اعمالیکه رضای خدا در آنهاست و انسان را عاقبت به خیر و بهشتی میکند.....
- ۴۳..... نیکی و عقوق والدین در زندگی و مرگشان هست.....
- ۴۴..... نیکی به پدر و مادر بعد مرگشان.....

والحمد لله اولا و آخرا